GOD. VII. BROJ 7.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJEŠKOLSKE MLADEŽI

SADRŽAJ:

T. N.: Lepezica. — VINKO DORČIĆ: Kapetan Bruno. — DAVORIN M. ROBOTIĆ: Sveta livada. — FR. NOVLJAN: Ploča. — BIBLIOTHECARIUS: Knjige naše brige. — Dr. F. BUČAR: Uspomene iz Italije (Koloseum ili amfiteater Flavijev. Cirkus maksimus). — PERO BAKOVIĆ: Duh organizacije rada u pčelinjaku. — VIKTOR KRALJ: Faust (Prikaz). — V. KUŠAN: Proljetni akord.

LISTAK: Franko Petrić: O velikim zvonima. — H. S. Guttenberg i štampa — Stjepan Škreblin: Djeljivost brojeva s brojem 7. — KRONIKA: Pedesetgodišnjica hrvatskog sveučilišta. — Stogodišnjica rođenja Branka Radićevića. — Proslava Arnoldove pedesetgodišnjice. — Društvo »Tomislav«. — Komemoracija za pok. gimn. direktora M. Divkovića. — Šenoina Ljubica opet prikazivana. — Marulićeva četiristogodišnjica. — ŠPORT I SOKOLSTVO. — FILATELIJA. — KNJIŽEVNOST I UMJETNOST. — ZABAVA I ŠALA. PORUKE UREDNIŠTVA.

IZDAJE NA SVIJET »DRUŠTVO HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA« U ZAGREBU.
UREĐUJE DR. FERDO NIKOLIĆ.

»OMLADINA« IZLAZI SVAKOGA MJESECA IZUZEVŠI MJESECE PRAZNIKA. — PRETPLATA JE ZA CIJELU GOD. ZA ĐAKE 36 Din., ZA OSTALE 40 Din., A ŠALJE SE DRUŠTVU HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB, MEDULIĆEVA 33. — RUKOPISI SE ŠALJU DR. FERDI NIKOLIĆU, ZAGREB, MEDULIĆEVA 30. I NE VRAĆAJU SE. — POJEDINI BROJ 5 DINARA.

TISAK „TIPOGRAFIJA", GRAFIČKO-NAKLADNI ZAVOD D. D., ZAGREB.

Za učenike

VI., VII. i VIII. razreda svih srednjih škola

Škarica-Škreblin, Maturalni zadaci iz matematike (potpuno riješeni).

Cijene 20 Din bez poštarine.

Naručuje se kod biblioteke

„ERGON", Zagreb

Trg 29. listopada 1918.

Dvorana amerikanskih uredskih namještaja

NOTTER I DRUG

Ilica 25. ZAGREB Ilica 25.

(nad kavanom „Corso")

Preporučuje pisaće strojeve raznih sustava sa latinicom i ćirilicom. Vlastita mehanička radionica

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA

OSNOVANA GOD. 1846. **U ZAGREBU** **OSNOVANA GOD. 1846.**

Dionička glav.: K 60,000.000. Pričuve: K 130,000.000

PODRUŽNICE: Beograd, Bjelovar, Brod n. S., Crikvenica, Čakovac, Daruvar, Delnice, Djakovo, Gjurgjevac, Ilok, Karlovac, Kraljevica, Križevci, Nova Gradiška, Mitrovica, Ogulin, Osijek, Požega, Rijeka, Senj, Sisak, Sv. Ivan Zelina, Subotica, Varaždin, Vel. Gorica, Vinkovci, Virovitica, Vukovar, Zemun. ISPOSTAVE: Osijek D. Gr., Sušak, Vinica. MJENJAČNICA: Zagreb.

Prima uloške na knjižice i na tekući račun. Eskomptira mjenice i devize.

Prima na inkaso tu- i inozemne mjenice.

Izdaje $4^1/_2{}^0/_0$-tne založnice i $4^1/_2{}^0/_0$-tne komunalne obveznice, koje imadu oprost od poreza, pupilarnu sigurnost i jamčevnu sposobnost.

Kupuje i prodaje valute i devize

Izdaje čekove i kreditna pisma te obavlja isplate na temelju akreditiva na sva tu- i inozemna mjesta.

Podijeljuje hipotekarne zajmove na kuće i na nekretnine.

Obavlja burzovne naloge savjesno i kulantno.

Posreduje kod predoznaka iz Amerike u tuzemstvu.

GODINA VII. U ZAGREBU, DNE 1. OŽUJKA 1924. BROJ 7.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJEŠKOLSKE MLADEŽI

LEPEZICA

U ruke mi danas padne neugledna stvarca:
Djevojačka lepezica drvenih rebarca.
U ormaru zaboravljen ležo predmet mali,
koji jednoć kraljivaše i u plesnoj sali . . .

Lepezicom laste lijeću, cvate plavo cv'jeće,
Dragi spomen nekadašnje još bezbrižne sreće!
A rebarcim na leđima ispisana slova —
Šarolike misli, želje, plesnih sudrugova.

Gledam, čitam i razmišljam, sjetit bih se rada,
Čija mi bje najmilija želja još nekada?
Ali ne znam: u to doba sve se čini l'jepo
I svakoj se slatkoj r'ječi povjeruje sl'jepo.

No već danas iste ljude gledam drugim okom,
Čitam želje nasmijane sjetom predubokom — —
Evo jedne: »U žiću Vam sve će teći glatko,
Taj je život kratki sanak, snivajte mi slatko!«

Zar se tako mlada žena za budućnost sprema,
Pustim frazam' u kojima trunka vjere nema? . . .
Oh, ne, život nije sanja, već je zbilja kruta,
U kojoj nam borba drûga, sreća malo puta.
Zato ova nek nam bude rečenica prava:
»Teško onom, koj' očiju otvorenih — spava«.

T. N.

KAPETAN BRUNO

Sva su naša primorska mjesta poznavala kapetana Bruna, niska plećata čovjeka bijele brade, što mu se razdijelila u dva pramena; bit će mu negdje sedamdeseta, a već punih petnaest godina zapovijeda na »Sireni«, putničkom parobrodu »Ungaro-Croate«, što plovi našim Primorjem. U ono doba, dok je još samo »Sirena« dolazila dva put sedmično u naše mjesto, nismo mi mlađi ni poznavali drugog kapetana do kapetana Bruna, a u svih se petnaest godina nije nijedamput dogodilo, da bi »Sirenom« zapovijedao tko drugi osim staroga Bruna; ali jest, jedamput se i to dogodilo. Gledaju ljudi s obale, a ono »Sirena« nekako čudno ulazi u luku i tres! udari olako u lukobran.

— Što je to? čudili se ljudi, kako se moglo kapetanu Brunu dogoditi, da udari parobrodom o r i v u.

— Valjda je danas koji drugi kapetan, govorili neki.

— Ta nije moguće, ne prepušta on »Sirene« nikome.

Ali zbilja, na p u n t u[1]) stoji neki drugi kapetan. Različito se to tumačilo, dok nije slijedećeg puta stari Bruno razjasnio stvar.

— Eh, ludorija, govorio je, rodio mi se unuk. Tko bi još i zbog toga ostajao kod kuće; ta i onako previše čamiš u luci, da crkneš od dosade. Htio ja naravski na moju liniju, ali da, ne daju babe, i ja morao da ostanem kod krstitaka i još da im pričam svoje doživljaje. Ajde de, prošlo i to, no ja jedva dočekao subotu, da mogu s mojom »Sirenom«. A čuo sam, da je moj zamjenik sve samo ljubio obale, ha, ha, e baš se vidi, kad nema kapetana Bruna.

Činilo se po njegovim riječima, da ne voli pripovijedati svojih doživljaja; no to je samo tako govorio, a uistinu ne bi mu čovjek više ugodio, nego kad bi zamolio:

— Čujte, kapetane Bruno, dajte nam malo pričajte, kako ste ono nastradali sa »Indipedence-om« kod Hawaja.

Ali to je moralo biti u zgodan momenat, najradije onda, kad bi se kapetan Bruno našao u riječkom »Albergo all' aquila nera«, maloj zadimljenoj

[1]) zapovjednički most na parobrodu

gostionici, što je uvijek mirisala po friganoj ribi, da zaigra briscolu[2]) u četvero. Tu bi se onda uz čašu crnoga razvezao starome Brunu jezik i stao bi da priča o brodolomu »Indipedence«, o japanskim vulkanima, o santama leda kod Labradora, o žutoj groznici na ekvatoru, o borbi sa cilijanskim gusarima, o crnim davlima u Polineziji i tako dalje i tako dalje. A onda bi na koncu došao njegov najznamenitiji događaj, događaj političke važnosti, u kojem je — činilo mu se — on bio glavno lice. Briscola bi morala za čas prestati, i kapetan bi Bruno važno pričao:

— Bilo vam je, ne znam već stalno, sedamdeset osme ili osamdeset sedme, no to je svejedno. Putovao sam preko Pariza u Hamburg; zaustavim se u Parizu. Grad sav u zastavama; šta je? U Parizu boravi šah »perse«. Na Quai d' Orsey-u masa svijeta, a do zgrade ministarstva sve vojništvo u gali, koliko cijeli »porto Baroš«. Najednom se svjetina stane tiskati uza zid; evo ide šah avec le president de la republique française. Bože mili, debeo čovjek taj šah, a njegova šarena garda, da pukneš od smijeha! Prošao šah tik uz mene, kad li se iz blizine začuju hici iz revolvera, dva, tri, pet... Svjetina stane bježati, ali ne bojim se ja; hej, koliko sam ja pucnjave čuo! Ja bliže, kad tamo neki čovjek u cilindru samo sipa iz browninga u šaha; ovaj se sruši, nasta strka, komešanje, redarstvo viče, a atentator ravno uz mene u vežu prve kuće. Ja za njime i uhvatim ga u vrtu. On ispruži revolver prema meni, no sreća, bio mu već prazan. Uteče se drugom sredstvu.

— Monsieur, istisne u smetnji, laissez — moi, voici mon argent, prenez...

— Hej, što će meni njegov novac, imao sam ga dosta od kontrabanda kave. Ja ti ga poklopim i s njime na ulicu. Voici l' assain, voici l' atentateur i predam ga redarstvu i šta mislite? Deset tisuća franaka dalo mi je redarstvo kao nagradu, a novine, sve su donijele moju sliku. Evo gledajte!

I on bi izvadio iz svoje lisnice odreske »Temps-a«, »Petit Parissen-a«, »Illustration-a« sa svojom slikom i čitao tekst ispod slike kazivajući prstom riječ po riječ:

— Capitain autrichien, Bruno Stekitch, qui a pris l' atentateur au Souverain perse...

Na to bi spremio sličice i važno kimao glavom, sve dok ga ne bi drugovi sjetili, da nastavi igru.

Njegova je slaba strana bila raspravljanje o zastavama; to mu je kao stručnjaku bila omiljela tema.

— Šta misliš, Gildo, znao bi upitati prijatelja trgovca, šta misliš, koliko je zastava prošao tvoj bakalar ili tvoja kava, dok je došla do tebe. Ha?

— Bi li mi znao opisati englesku zastavu, a? Englesku, da, sretaš je najviše na moru, svuda kamogod kreneš, crvena isprugana modrim prugama.

— E, zlo je bilo, kad smo ono na ekvatoru morali zbog kuge da vijemo plave kocke, zlo!

— Jeste li čuli, banuo je jednom u društvo iza proglašenja Portugala republikom, jeste li čuli, da je Portugal promijenio boje na zastavi, nije više bijelo—plava, nego crveno—zelena sa zlatnim grbom

[2]) talijanska igra na karte.

Kapetan Bruno, čini se, nije znao, što je bolest, ni što je strah. Nikad se nije dogodilo, da bi ga zbog bolesti zamijenio koji drugi kapetan, a što se tiče straha, toga nije Bruno poznavao. Bilo vrijeme kô na sudnji dan, kopala bura dno u more, lomila se nebesa, Bruno je uvijek sa svojom »Sirenom« mokrom i umornom osvanuo u luci, pa makar se nijedan putnik ne usudio poći na put.

— Ta božji čovječe, znali bi mu govoriti iskusni pomorci, kuda srljate s parobrodom po ovakovom nevremenu! Neka Vam po ovoj buri pukne propeler ili kormilo ili nek Vam se što pokvari u stroju, gotovi ste; bura će Vas rastreskati o hridine.

— Ništa zato ,odgovorio bi Bruno, moj otac i djed svršili su svoj život u moru, moram i ja: i to sa »Sirenom«, mojom »Sirenom«. O, ne ću je ja prepustiti drugome...

Valovi bi treskali i prašili, a »Sirena« bi zamakla u buru i pjenu pod rukom staroga Bruna.

Čim je više odmicao u dobi, tim je sve više sebe uvjeravao, da mora naći smrt u valovima i to baš zajedno sa »Sirenom«, koju je već stao smatrati svojim vlasništvom.

— Otputovat ću jednog dana sa svojom »Sirenom« po najgorem vremenu. Ala ćemo se zajedno survati negdje u Kvarneru!

No kaka se stao primicati sedamdeset petoj godini života, počeo je naglo da slabi — što li sve nije taj čovjek na moru pretrpio! — i nakon što je gotovo dvadeset godina služio u plovidbi u našem moru, bude jednog dana od društva umirovljen dobivši najbolju svjedodžbu neustrašivog i iskusnog pomorca. Umirovljenje, to je za nj bio težak udarac.

— Da prepustim drugome moju »Sirenu«? Da umrem kô baba u krevetu? A kud je onda moja odluka da se moram survati sa mojom »Sirenom«!

Tako je govorio sam sobom i šetao riječkom obalom u svojoj kapetanskoj uniformi. Nedaleko je stajala njegova »Sirena« spremna na odlazak. Puhala je jaka bura i more je bilo nemirno.

— Evo, oni će mi je oteti, uistinu oteti, meni, koji sam dvadeset godina...

Dalje nije mogao. Ne, to ne može dopustiti, nešto mora učiniti. »Sirena« zazviždi oštro tri puta i stade se polako kretati iz luke.

U glavi mu je šumjelo, jedna je misao rušila drugu. Ne znajući ni sam što čini, skoči u najbliži čamac i snažno zavesla prema »Sireni«. Parobrod se u luci polako okretao i kapetan ga Bruno boreći se s valovima brzo u čamcu stigne. Što sada? More je bilo uzburkano i čamac je skakao amo — tamo; kapetan se sa čamcem prikuči krmi »Sirene«, kad li ga jedan jaki val gurne do samog parobroda. Jaki vijak u okretu zahvati provu čamca, naglo ga nagne i kapetan se Bruno prevali u more, a vijak ga smota poda se...

Izvukoše ga iz mora iznakažene glave, svega oblita krvlju. Još je bio pri svijesti i kad su ga polegli na obalu, prošapta:

— »Sirena«...

Digoše ga polako, a njegov je pogled pratio lagani parobrod, što je na nemirnom moru odmicao u daljinu i slao svoj gusti dim kao na pozdrav nesretnom starcu. Ovaj još jednom uzdahne i klone...

Tako je svršio kapetan Bruno.

Vinko Dorčić:

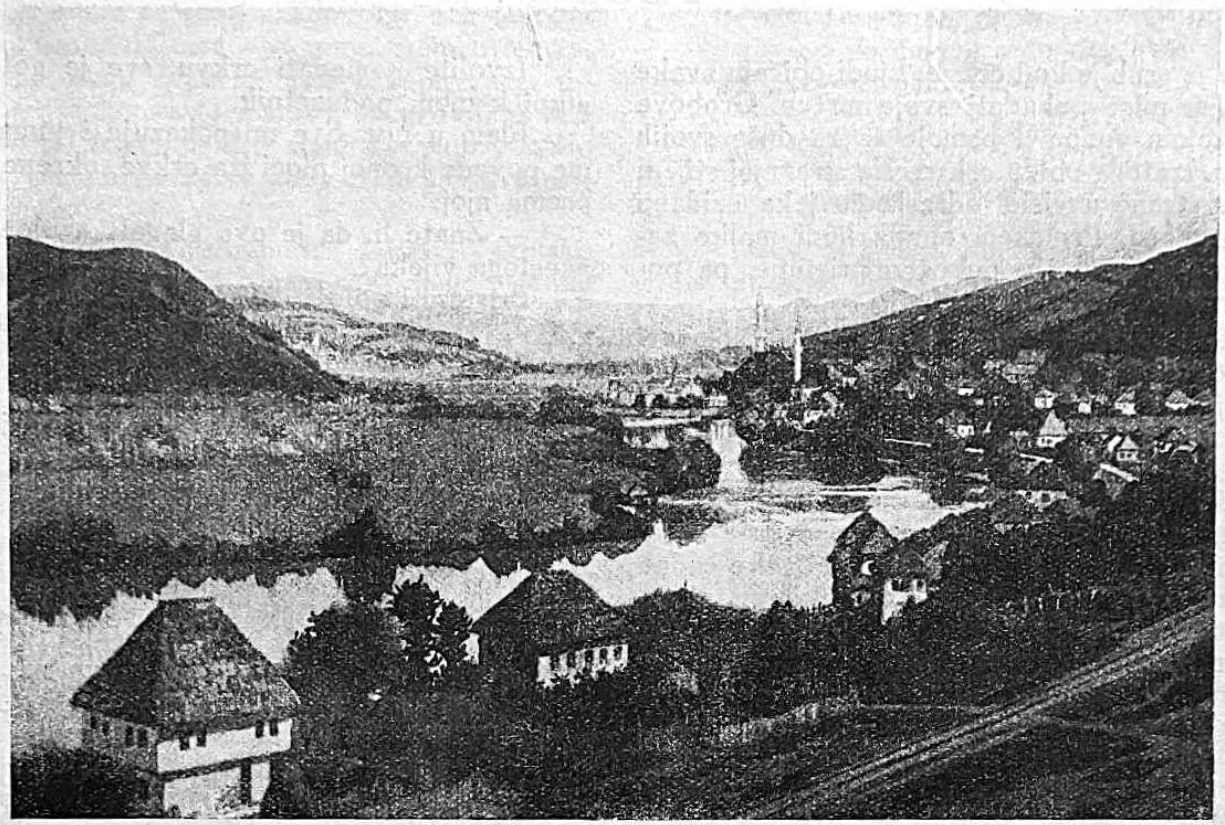

R. TURKOVIĆ, UNA KOD BOS. NOVOG

SVETA LIVADA

Danas bih htio da pjevam pjesmu o beskrajnom plaštu livadnom. Danas bih htio da ostavim trag usnica svojih na crvenim cvjetnim točkama plašta. Htio bih da obuhvatim tu šarenu daleku ravnicu, da se nadišem mirisa, što omamljuje. Htio bih uhvatiti sve kukčiće i perca maslačkova, što kovitlaju uzduhom, htio bih svakoga obdariti radošću. Htio bih da zapjevam s pčelama i poletim s lepirima tim malenim utvama zlatokrilim.

Htio bih danas da budem i opet dijete! . . . .

Zavirujem u crveni makov cvijet i gledam, ne smiješi li mi se možda iz crvene makove krune mali patuljčić s bijelom bradom, koja je duža nego on. Zavirujem i tražim ga, a njega nema. Nego se jedan veliki lepir prihvatio nožicama za cvijet i siše pelud. Uživam u krilima njegovim i htio bih, da sam ukleti kraljević, što hoda cvjetnim poljanama i traži sreću, a na sebi da imam haljinu kao krila lepirova. Baš takove boje. Pa da mogu i poletjeti. Ne visoko. Samo jedan pedalj nad zemljom, da ne gazim po cvijeću i travi. Samo toliko, da mi se stope dotiču vrhova cvjetnih, da mi noge budu bijele i mirisne i žute od cvjetne medne ljepote. Samo toliko da mi je poletjeti, da mi se lice dotiče rascvjetalih krošnja, pa da mi glavu ospu latice i pelud s mirisom rascvjetalih voćaka. Samo toliko da poletim, da letim uporedo s pticom od grane do grane i da pjevam s njome, a ona da me se ne plaši. Da me ne vidi. Ili barem da misli, da sam i ja ptica. Da i ja s njom poletim tamo k horizontu i da se popnem na plavo kube neba. Da stanem kraj zvijezde, a oči mi se hrane nebeskim voćem. Da vidim bijele anđele, a oni da se igraju i da pjevaju svoje svagdanje pjesme kao da je svečanost. Iz prikrajka bih gledao igru anđeosku, a na licu bi mi sjala svjetlost zvijezde i lice bi mi bilo opito i puno veselja čistog. I uzeo bih zvijezdu i poletio opet na zemlju. Lepiri ne bi me se više bojali. Letjele bi k meni ptičice i pčele i zujale oko rasplamsale zvijezde, a ja bih ih ogrijao na njezinu sjaju. Valjao bih se livadom i igrao se sa zlatnom zvijezdom i bacao je s krošnje na krošnju, sa cvijeta na cvijet, da oplemeni i blagosovi livadu. Moja livada postala bi sveta. Eno vidim, kako u sumračje dolaze i labudovi bijeli, da se i oni osvježe na svetoj livadi. I krijesnice veselo cvrkuću svojim svjetiljčicami nad veseljem livade svete. I lastavice negdje cijuču, a tamno nebo noćno prignulo se još više k zemlji, da svojim svijetlim zvijezdanim očima pomiluje milotu livade.

. . . A ja bih zvao ljude k sebi. Zvao bi ih na šarnu livadu i pokazivao im lepire šarenih krila i lastavičjih repova s modrim rubom na krilima, zvao bih ljude i plakao bih . . . Jer ljudi ne bi htjeli da dođu — — —

. . . Jer ljudi ne će da dođu . . . Sviram u frulicu i trčim po livadi sâm, a ljudi prolaze i odlaze i ne čuju me. I nikog ne vide i ne čuju na svetoj livadi.

Tek kad se spusti noć, nebo me dariva svojim zvjezdanim suzama: padaju zvijezde u noći na svetu livadu kao bijele suze neba na zločinstvo ljudi . . .

Davorin M. Robotić.

PLOČA

Naše je groblje kod crkve. Ljudi običaju svake nedjelje iza mise pohađati svoje mrtve. Grobove škrope svetom vodom i pomole se za duše svojih pokojnika. Izatoga obiđu crkvu. Na stražnjoj stijeni s vanjske strane u visini odrasla čovjeka uzidana je velika ploča. Prolazeći onuda ljudi malko zastanu, pogledaju ploču, pobožno pristupe, pa poljube donji rub.

I mene je mati sa sobom vodila. Prolazeći mimo ploču zastala je malko, okrenula se licem prema njoj. I mene je tako okrenula. Onda pristupi i poljubi donji rub. Mene obim rukama digne do ploče, a ja je poljubih pobožno.

Godine su prolazile. Oko crkve su ljudi obilazili i kamen-ploču ljubili.

Jednom opazih, da su na toj ploči neke čudne slike. Kasnije saznah, da je to glagolski natpis iz petnaestog vijeka.

S vremenom opazih, da i na desnoj strani crkve izvana koja četiri metra od zemlje stoji ploča s glagolskim natpisom.

*

Odlučiše crkvu temeljito popraviti izvana i iznutra. Radnju predadoše trgovcu, zagriženom Talijanu, koji mrzi i uništava sve, što je hrvatsko.

Pobojah se za one ploče, pa u praznicima često obilažah crkvu.

Rade ljudi marljivo. Trgovac-poduzetnik uvijek je tamo, na sve pazi i za sve se brine. Majstori sve sami Talijani.

Skinut će oni te table i razbiti, a onda . . .

Obilazim, prigledam.

Ploče stoje, zaprljane žbukom i bjelilom, — ne vide se.

Sad će . . .

Ide vrijeme. Radnju svršavaju. Svečana se posveta već sprema.

Žurim se k crkvi, da vidim one ploče. Dah mi zastaje, već sam uvjeren, da ih više ne ću naći. Zločin protiv hrvatskoga naroda! Hoće li to seljaci shvatiti kao zločin? . . .

Eto, stoje još. Odahnuh.

Pomno su očišćene; svaki onaj potez, svaki zarez je očišćen i umiven. Zidovi prekrasno bijeli, a ploče prirodni kamen, pa se dobro ističu. Nikada jošte ne bijahu tako lijepe.

Izvolite pogledati crkvu, sve je gotovo, pristupi k meni poduzetnik.

Idem u nju. Sve mi pokazuje i tumači. Onda me povede k onoj ploči iza crkve, okrene se licem prema njoj:

— Znate li, da je ovo glagolska ploča iz petnaestoga vijeka?

Pristupi i položi desnu ruku na donji rub.

Ja za njim pristupih i poljubih onako, kako me je mati naučila.

Onda me povede k onoj drugoj ploči. Zaustavi se pred njom i ne reče ništa. Oba smo šutjeli i gledali onu ploču.

Prvi se snađem ja, pružim mu ruku:

— Hvala Vam, gospodine!

Rastadosmo se.

*

Dođe rat. Dođe slom. Dođoše Talijani.

Dođoše dani ljute borbe. On je vođa talijanaša. Ogledasmo se u borbi. On je podlegao.

On je prvo lice u općini. Jedan od najuslužnijih Istrana za Italiju.

Učiniše ga kavalijerom i sindakom. Gospodar je ovoga kraja. Vlada vojskom i fašistima.

*

Kao prognanik dođoh u svoj zavičaj. Tu moj narod sada nema riječi. Idem slomljen.

Slučajno se sastadosmo. Izdaleka me opazi, pohrli k meni, pozdravi prvi dostojanstveno, kako se pristoji talijanskom vitezu. Došavši k meni pruži mi ruku na dobrodošlicu. Lecnuh se i pomislih:

Zlotvoru naroda svoga ne dam ruke.

Onda se sjetih one ploče . . . i pružih mu ipak ruku.

*

Pođoh k crkvi. Još narod iza mise polazi na grobove svojih milih pokojnika, škropi posvećenom vodom i moli za pokoj duša, još obilazi oko crkve i ljubi donji rub one ploče.

Stoje ploče kao i onda. Nešto su potamnile od vremena. Kao da ih je koprena neka prikrila. Glagolska se slova vrlo dobro vide.

Preko četiri vijeka one ploče stoje na crkvi. Preko četiri vijeka narod istim načinom ploču iza crkve ljubi. Preko četiri vijeka . . . . .

Fr. Novljan.

KNJIGE NAŠE BRIGE

»Skupe su, skupe!« uskliknut će odmah kod ovoga natpisa mnogi od zabrinutih mladih čitalaca. A neke od knjiga bar da se mogu dobiti! Osim toga sadašnjoj mladoj generaciji poslije svjetskoga rata kao da nije ni suđeno, da ima u ruci knjige ugledne spoljašnosti, recimo primjerice sa zlatnim slovima na hrptu, pa sa »zlatorezom« i t. d. Ima već đaka, koje je nevolja naučila majstorski sakupiti »školsku salatu« i posve je lijepo uvezati, da ne moraju ići knjigoveži u pohode. Čudo neviđeno! Doneseš li knjigu pravomu knjigoveži — skuplji knjigoveža od knjižara! A onda još treba dodati, da je u današnje »pošteno« doba opasno i imati knjige. Nosiš knjigu nekoliko dana u školu veseo, što ne moraš više posuđivati ili možda i lekcije prepisivati, kadli za školskoga odmora ukrade ti knjigu — »kolega«. Pa da ne svisneš od brige!

No knjige ne zadaju brige samo u današnje doba snažnoga pokreta p r o t i v kulture. Oduvijek je knjiga bila briga, sad ovakva, sad onakva. Mučan bi bio posao potanko pisati o knjizi. Na poli-

cama biblioteka nije samo jedna omašna i knjiga o knjizi. Mi ćemo se radije zadovoljiti tek jednom sitnicom. Pozabavit ćemo se samo onim brigama, što nam ih odaju različna đačka zapisivanja po knjigama. Naoko su to zbilja sitnice, ali prema onoj »zrno do zrna pogača« nanizat ćemo pomalo sitnicu do sitnice, pa će se već razviti i čitava pripovijest.

Najviše će nas zanimati dakako školske knjige. Od tragova — ne znoja i suza, nego pisaljke i pera — na knjigama za privatnu lektiru spomenut ćemo samo tragove one brige, kome da vjerujemo, kada knjigu pročitamo. Kao svagdje tako i u ovom pitanju zlatna je sredina najbolja. Stupaj vedro i razumno uporedo među knjigama i životom! Tada ćeš moći živjeti prema Šenoinoj pjesmi »Budi svoj!« Inače će biti tvoje shvaćanje knjige jednostrano kao i onoga đaka, koji je pročitavši jednu od knjiga propisanih za privatnu lektiru napisao na njoj ostrag: »Najveća je mudrost u životu slušati sve, a vjerovati s a m o sebi. Ne vjeruj sve knjizi, druže mili!« To je živa istina, da ima knjiga, kojima ne treba vjerovati, ali da ima knjiga, koje je zbilja vrijedno i ugodno saslušati pa i poslušati, o tom svjedoči na knjigama za lektiru ono potpisivanje đaka, koji su ih pročitali pa pozivlju ostale, neka se potpišu i tako stvaraju prijateljsko kolo poštivača pojedine knjige.

Najviše dakako ima različnih đačkih zapisivanja na školskim knjigama. To nije nikakvo čudo. Što je rataru njegov plug, ili ako još hoćete, krava i tele, tkalji tkalački stan, obrtniku oruđe, vojniku puška — to je đaku školska knjiga. Nosi on knjige u školu, nosi iz škole i sjeda opet kraj knjige kod kuće. Ma s knjigom se kao srastao, ako se nije odmetnuo u bogataše, koji uče samo u lipnju i još se rugaju onim đacima, koji uče, glupo im prišivajući nadimak »štreberi«. Nije dakle čudo, da u školskoj knjizi ima tragova, koji nam odaju onoga, što je upotrebljava stupajući trnovitom stazom k spoznaji i znanju, kojemu ga knjiga vodi i put utire. Đak s knjigom dijeli osjećaje.

Početak školske godine daje mnogo povoda za zapisivanje u školskim knjigama a i bilježnicama. Tako drugoškolac srednje škole zapisuje svečano na prvoj stranici svoje hrvatske bilježnice za tumačenje i domaće vježbe:

Bože, pomozi mi!
U ime Božje!

Trećoškolac, koji još dakako nije učio nauka o stihovima, na omotu svoje knjige zapjevao evo ovako:

S Božjom pomoći
K prvom redu ću doći.

Mali se prvoškolac posve lijepo pomolio Bogu u svojoj hrvatskoj čitanci evo ovako: »Bože, pomozi mi! I budi mi uvijek u pomoći! Sačuvaj me od drugoga reda! Tvoj odani Petar Pavlović, učenik I. b) razreda.«

Učenice u svojim školskim knjigama prema prilikama različno čuvstvuju sad obijesne sad očajne sad nadom ohrabrene. Jedna ima na svojoj školskoj knjizi zabilježen usklik: »Sv. Palajsa, moli za nas!« druga pak umuje ovako:

Sam Bog znade, što će biti,
Pa se smije s neba —
Kad se čovjek više uči,
Negoli mu treba.

Ostaje neistražena tajna, jesu li na adresu profesorice ili profesora ovi stihovi u školskoj knjizi neke učenice:

Kada te vidim, ah sva sam u sreći,
Srce mi zakreči ko prase u vreći!

Dakako da naše učenice zapisuju svoje osjećaje u školskim knjigama i u njemačkom jeziku kao:

Und scheint die Sohne noch so schön,
Am Ende muss sie untergehen.

Veliki đaci zapisuju rečenice velike mudrosti, kao što je primjerice višeškolac zapisao odmah na prvoj stranici aritmetike za više razrede: Patnjom se duša čisti. (Maksim Gorkij).

U vrijeme ispitivanja osjećaju i savjesni đaci neugodno očekivanje, a u takovo doba mnoge učenice čak i »gataju«, da li će biti prozvane ili ne će. Kako se to gata,vidi se i na školskim knjigama. Zapiše se u početku prvoga retka »da« a u početku drugoga retka »ne«. Uz »da« i uz »ne« vuku se brzo crtice do ruba knjige i onda se precrtava svaka treća crtica brojeći također »da« i »ne«, dok konačno ne preostane neprecrtano primjerice »ne«. No dogodi li se u tom času, da je »bajalica« ipak prozvana, ode prazno vjerovanje u rasulo...

A koji od đaka da ne zna za ono napeto duševno stanje, kada treba oštrije učiti za posljednju klasifikaciju u lipnju! U takovo doba gdjekoji đak u svojoj školskoj knjizi zapisuje i čitav zapisnik o svojim osjećajima. Zaustavit ćemo se samo kod jednog ovakovog primjera. Neka učenica na omotu svoga Zemljopisa sastavila sebi razdiobu za čitavu sedmicu odredivši za pojedine dane partiju, koju će naučiti. Taj je svoj raspored završila ovako:

Četvrtak: cijelu Aziju do središnje Amerike.

Petak: svršetak i cijelo ispitati.

Subota: Svršeno! Bogzna kako!

Svršilo se posvema dobro, jer je kasnije pripisala još i ovo:

Gotovo! Hvala Bogu sretno! Veoma dobro. Veselo srce kudjelu prede.

Na koncu školske godine učenik zapisuje triumfatorski na posljednjoj stranici školske knjige:

Amen! Dosta je —
Sad sve prestaje!

Ovakav usrdni odnošaj među čovjekom i knjigom ne nalazimo samo kod mladeži. Đak dan na dan bulji u svoju knjigu, što mu je tata zato kupio, da se nešto nauči iz nje, pa nije čudo, što se s knjigom tako sprijateljio, te u njoj zapisuje i svoje osjećaje - povjerava ih knjizi. Još je to razumljivije kod književnika, koji se danju i noću trudi poput marljive pčele, da sastavi djelce i kada je pri svršetku svoga truda, osjeća osjećaj, za koji želi, da ga i sa svojom knjigom podijeli. Tako je franjevac Stjepan Marianović svoju gramatiku Institutiones Grammaticae Latinae, Idiomate Illyrico prepositae 1821., završio štampanim riječima: Finis coronat opus.

Hilarion Gasparotti završio je svoju knjigu »Cvet Sveteh« (1750.) ovako: O. A. M. D. G. SS. H. et Animarum salutem.[1] Deo Labore M Conse Cro. (Ako se čitaju istaknuta slova kao rimski brojevi, daju nam godinu izdanja ove knjige).

Franjevac o. Emerik Pavić preveo iz njemačkoga jezika knjigu »Kratki nauci i tomacsenja sviu nediljni i glavni svecsani Evangjeljah« (Budim 1778.) i završio knjigu na kraju ovim štampanim i zadovoljnim riječima:

Bogu fala na početku
I poslidnjem ovom retku.

Govoreći o zapisivanju na knjigama ne smijemo prešutjeti i ono zapisivanje, kojim vlasnik knjige želi sačuvati svoje vlasništvo, neka se zna, da je knjiga njegova. Tako je jedan iz one generacije, koja se služila još starim Jambrešićevim rječnikom, zabilježio na primjerku toga rječnika sebe kao vlasnika ovako:

Hic liber est meus,
Quem dedit mihi Deus,
Meum nomen non pono,
Sed laudare volo.
Si quis vult scire
Georgius est ille,
De quo genere natus
Striškević est vocatus.

Vlasnik sebe zapisuje već u starim knjigama također ovako:

Hic liber est meus,
Testis est Deus,
Qui non vult credere,
Nomen potest legere:
Pavlović sum natus,
Zvonimir appelatus.

Takovo je zapisivanje kod đaka još danas u običaju, jer je poznato, da đaci spadaju među najvjernije čuvare školske — svoje dakle — tradicije.

Konačno je na redu, da se spomene i onaj strah, što ga osjeća vlasnik, da mu ne bi tko knjigu ukrao. Ovakovo zapisivanje s proklinjanjem tata često puta đaci pišu u knjizi od običaja i ugledajući se jedan u drugoga, no može se priznati i to, da je gdjekada ovo đačko proklinjanje napisano ozbiljno i praznovjerno t. j. osniva se na vjerovanju u moć riječi. Vjeruje se, da će se izvršiti ono, što riječi kazuju. Đak se nada, da će tata riječima uplašiti, a ako mu ipak knjigu ukrade, stići će ga ono, što mu želi. Međutim svejedno je, kako se ovo tumači, ali sve ovakove vrste zapisivanja odaju odlučnost braniča, koji svoju knjigu brani i zaštićuje.

Tako jedan piše na svojoj školskoj knjizi ovako:

Ova je knjiga moja,
Znaj, da nije tvoja,
I ako je nađeš,
Gledaj, da mi dadeš!

Odlučniji je ovaj poznati zapis:

Ovu knjigu tko ukrade,
Otpalo mu polak brade!
Otpala mu desna ruka,
Ubio ga sveti Luka!
Neka hulja znade,
Kako s' tuda knjiga krade!

Ili:

Tko mi ovu knjigu ukrade,
Ubio ga sveti Rade,
Otpala mu desna ruka,
Ubio ga sveti Luka!
Ovo je knjiga moja,
Svjedok mi je Bog,
Ako li mi ne vjeruješ,
Evo imena mog!

Ovakova proklinjanja pišu đaci i ostrag na zadaćnice kao:

Tko ovu teku ukrade,
Ne doživio bijele brade!

Malim nižeškolcima nalažete, da svaki napiše na upojnici za školske zadaćnice svoje ime i prezime, da se nađe, ako se izgubi, a jedan od njih dodaje:

Tko ovaj trukpapir ukrade,
Otpao mu komad brade,
Otpala mu desna ruka,
Ubio ga sveti Luka!

Učenica je tako zabrinuta, da joj njezina draga knjiga ne dođe u tuđe ruke, te ne samo proklinje, nego već unaprijed veli, da joj je poznato, tko krade, pa nakostrušivši se plaši ovako:

»Čija je to knjiga? To je knjiga Valerije G.... Tko je dira, neka mu otpane ona ruka! Kradljivicu, koja je u našoj školi, tu ja znam, ali je ne ću tu napisati. No dobro je još, da ja znam, barem mi ne fali ništa.«

Da bude još sigurnija, ista je učenica pod tim opširno zabilježila, komu knjiga pripada, ovako:

Familija
Josip G...., trgovina sa Hermina G.... žitom. Djeca, koja idu u školu: Valerija G....

Proklinjanja u knjigama ne zapisuju samo naši đaci, taj je običaj starijega datuma. Tako su se u slavonskom manastiru Orahovici (Duzluk) pisale i prepisivale mnoge obredne knjige, pa je zanimljiva još i danas knjižnica toga manastira. Vladimir Krasić u Opisu manastira Orahovice (Ljetopis Matice srpske knj. 143. sveska 3.) među ostalim objelodanio je i zapise na pojedinim knjigama u toj bilioteci. Tako je u jednoj rusko-slovenskoj gramatici, štampanoj u Moskvi 1721., na prvom listu zapisano ovo: »Sija (ova) kniga gramatika monastira Orahovice hrama svjatonikolaevskago. Kto bi je otimao ili ukrao, da mu je svjati Nikolaje sopernik (sudac?); knju (knjigu) az (ja) podpisuju Vikentij Popović jerodiakon i postriženik više rečenija obiteli i služitelj episkopskij. Leta Gospodnja 1757-go, meseca Junija 26-ti den, v rezidenci episkopa pakračkago, sobstvennoju rukoju. Vikentij Popović.«

[1] Omnia ad maiorem Dei gloriam sanctorum

Monasi iz manastira Liplja u Bosni pobjegli u Orahovicu, pošto im Turci uništiše manastir, i doniješe u Orahovicu rukopisnih obrednih knjiga, pa na jednom srbuljskom psaltiru ima ovaj zapis: »Sij psaltir hrite (?) Lipljanna, priloži se v monastir Orahovicu u crkovnu službu i rekoše vsi sborom: koji drzne uzeti iz crkve i budet pop ili diakon ili igumen, besbora, da je anatema i da je s onem, koji rekoše: raspni jego.«

U manastiru orahovičkom ima jedna knjiga, koja se i danas može vidjeti, sa zapisanim prokletstvom zacijelo najogorčenijim od svih ovakovih zapisivanja, što ih uopće ima na knjigama. Da je srdžba zapisivačeva opravdana, priznajemo i sami, kada doznamo, što se s tom knjigom dogodilo. To je naime biblija starog i novog zavjeta od 432 lista. Jago, žitelj iz sela Šumana, opazio u domu Lazara Savića u nekom selu požeškoga polja na gredi bibliju, napunio svoju pušku, sio na stolicu, pucao u sveto Pismo i knjigu probio tanetom sve do 265. lista. Tada Lazar Savić pokloni ovu svetu knjigu manastiru u Orahovici god. 1802. Iznutra na prvoj korici (drvenoj) pored rupe zapisan je crkvenom ćirilovicom zapis:

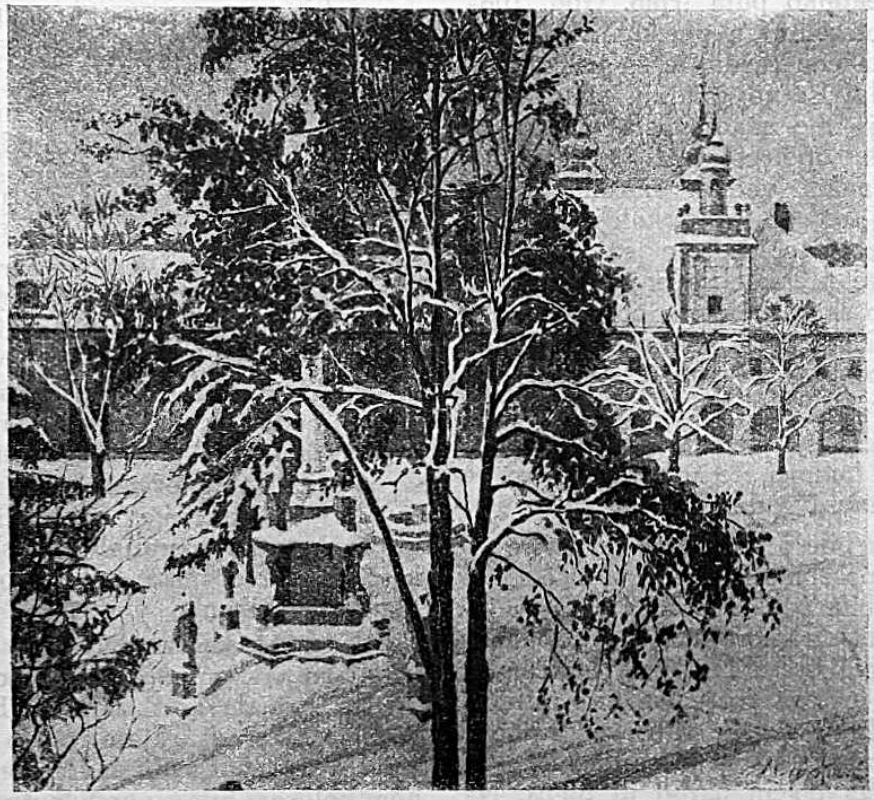

R. TURKOVIĆ, KIP SV. TROJSTVA U OSIJEKU
(Akvarel)

O vraže vsakija pravdi,
O zavisti glubino,
O drevnaja zlobo,
O sine djavolski,
O Judo obešeni,
O galate nesmileni,
O jeretiče svjatija cerkve jerusalimskija,
O merzosti zagustenija (silne),
O ti bezzakoni čeloveče

i žalostni zločestivi, neverni Jago, obrkneže, žitelju sela Šumana, što to učini bezzakoni mužu, ot ove svjate knige? Iz zavisti naprjaže pušku svoju i probi rieči samoga Boga i svjatie jego prorokov i apostolov i prekrasna dela vseh svjatih zde napisanaja da kle Bog otmstitelj (osvetnik) vsakija nepravdi amin.

Bibliothecarius.

USPOMENE IZ ITALIJE

Koloseum ili amfiteatar Flavijev. — Cirkus maksimus.

U dolini izmedu Palatina, Coelija i Eesquilina, gdje je Nero god. 60. po Kristu podigao svoju zlatnu kuću, počeo je graditi Flavius Vespasian svoj veliki amfiteatar za borbu gladiatora i divlje zvijeradi. Car Tito dovrši tu gradnju god. 80 po K., te je na svečani način otvori. Kako su oba ta cara bila iz Flavijeve porodice, bude amfiteatar prozvan Flavijev. To je ogromna gradnja, koja spada medu najveće na svijetu. Na tom mjestu nalazio se prije hram nazvan Colis Isaeum, po kojem je i ta nastala gradnja prozvana koloseum. Koloseum imade četiri kata, a svaki kat imade drugu arhitekturu s karakterističnim dorskim, jonskim i korintskim stupovima. Opseg mu je 527 m, a visina do 50 m, kao fasada sv. Petra. Sa nutarnje strane bile su galerije sa sjedalima iz kamena, do kojih vode izvana 169

posebnih ulaza i stubišta. Posebni ulaz bio je za imperatora, kojeg je publika velikim aplausom pozdravila.

U svemu je moglo u koloseum stajati oko pedeset hiljada gledalaca a i više, koji su mogli prisustvovati strašnim igrama, koje je priređivao cesar rimskom plebsu i plemstvu pod imenom t. zv. circenskih igara. Velika arena je ovalnog oblika, oko koje se steru cijeli nizovi sjedala, te je duga 86 m, a široka 54 m, cijela zgrada imade u daljinu 188 m, a u širini 156 m. Na cijelom tom velikom prostoru mogla bi stajati i cijela Petrova crkva.

Koloseum je nekoliko puta trpio. God. 1084. stradao je Rim i koloseum za plačkanja normanskog vojvode Roberta Guiscarda, te za velikog potresa god. 1349. Najviše je gradnja štetovala u srednjem vijeku, koji nije imao smisla za klasične starine, pa su počeli upotrebljavati građu koloseuma za gradnju nekih velikih rimskih palača. Papa Klement XI. podigao je u koloseju jednu vapnenicu. Tek poslije se počelo sa čuvanjem rimskih starina, te se prestalo rušenjem koloseja, od kojega je već bilo skoro polovina porušena. Tek za pape Benedikta XIV. god. 1741. počelo se pomišljati, da se koloseum sačuva, te se prestalo daljnjim razaranjem.

God. 1874. počela se arena prekapati, te su se otkrili podzemni hodnici, te uređaj, kojom se cijela arena mogla staviti pod vodu.

Pod zemljom su bile i prostorije za divlje životinje, koje su se posebnim hodnicima puštale u arenu. U sredini je bila velika loža za cara i njegovu obitelj, obložena mramorom, te se još danas poznaju ostanci raznih uresa i reljefa. Uz carsku ložu nalazile su se i lože za svećenike i vestalinke, uz ove bila su sjedala za rimske vitezove i njihove obitelji u prvom spratu, a drugi je sprat služio za građanstvo, a treći za obični narod ili plebs. Na najvišim mjestima stajali su vojnici, koji su razapinjali nad koloseumom ogromna platna, koja su štitila od velike žege.

Gladiatori su nastupali ili u međusobnoj borbi ili u borbi protiv divljih zvjeradi. Gladiatori bili su ili na smrt osuđeni zločinci, ratni zarobljenici ili robovi, koji su se ili u parovima borili ili u cijelim četama, da je krv potokom curjela. Kad bi se arena napunila vodom, bile su priređivane cijele pomorske bitke. Pomoću strojeva pretvorili bi arenu u šumu, u koju bi pustili divlje lavove, tigre, slonove, žirafe, medvjede i druge divlje životinje. Car Hadrijan je jedamput prigodom svog rođendana priredio borbu s divljim životinjama, gdje je nastupilo stotinu lavova i lavica. Kad je g. 248. po Kr. car Phillippus slavio tisućgodišnjicu osnutka Rima, borilo se dvije tisuće gladijatora sa 32 slona, 70 lavova, 30 leoparda, 10 tigara i još mnoge druge vrsti životinja. Koji puta se borilo i u noći te je onda kolosej bio sjajno rasvijetljen. Te su svečanosti bile tako popularne, da su kojiputa i najodličniji vitezovi a i žene nastupile, da se istaknu pred svjetinom u areni u borbi kao gladiatori i gladiatorice. Kad se kršćanstvo razvilo, bilo je zabranjeno kršćanima prisustvovati gladiatorskim igrama, te bi, ako su slučajno tamo morali biti, zatvarali oči.

Gladiatorske igre otpočele su na taj način, da su najprije svi za borenje određeni gladiatori morali u jednoj povorci proći mimo carsku ložu, gdje su cesara pozdravili: Salve! Imperator, morituri te salutant! Na to je otpočela borba uz svirku trublja i rogova. Borilo se na više načina, kopljem, pješice, na konju, na kolima, i u cijelim četama, a cjelokupna publika je pozdravljala i pratila borbu zaglušnom vikom, povladivajući nesretnim borcima. Kad je publika vidjela kojeg pobijeđenog gladiatora, okrenula je palce dolje »pollice verso«, da ga protivnik do kraja ubije. Neki od pobjeditelja su na to postali slobodnima, zato su i borbe bile tako silno žestoke, jer se radilo o slobodi ili smrti mnogih pojedinaca. Kad je predstava bila svršena i svijet se zadovoljan razišao, odvukli bi robovi mrtve gladiatore kroz vrata božice smrti. Car Nero je jedamput udesio ovakove igre od 400 medvjeda i 400 lavova s njegovom tjelesnom stražom, kojom zgodom je nastao strašan pokolj ljudi i životinja. No čim je to bilo strašnije, to su Rimljani više uživali. Najstrašnije je bilo, kad su carevi počeli proganjati kršćane, koje su slali u arenu protiv divlje zvjeradi. Chistianos ad leones! bio je poklič, kojim su Rimljani tražili kršćanske žrtve, da poginu za krst časni. Kako stare kršćanske bajke pišu, događala su se i čuda, da nisu divlje zvijeri htjele da navale na kršćane, te su ih pače stali milovati. Koliko se znade, bio je prvi kršćanski mučenik Ignjatije, biskup od Antiohije. Kršćani su se kod vratiju »Božice smrti« okupljali, da iskupe preostale kosti kršćanskih mučenika, koje bi onda pohranili u tajnim katakombama.

Kad se kršćanstvo jako raširilo po Rimu, ustali su crkveni oci protiv borbe s gladiatorima, koje su trajale do g. 404. po Kr., dok su borbe s divljom zvjeradi trajale još do šestog stoljeća. Kasnije su kršćani stali slaviti svog Boga, a u ogromnom koloseju bile su podignute crkvice i kapele, te križni put, a priređivane su i pasionske igre, koje je narod pratio iz velikih još sačuvanih galerija, jednako kao što se prije naslađivao mučenjem kršćana. Jedno vrijeme bio je koloseum i tvrđavom rimskih Frangipana, od kojih navodno potiču naši Frankopani, a u narodu je nastalo vjerovanje, da će Rim opstojati, dok postoji koloseum. Nestane li koloseja, nestat će i Rima, a kad nestane Rima, nestat će i cijeloga svijeta.

Danas je koloseum ogromna ruševina, koja nam tek prikazuje skelet nekadanje barbarske institucije. Stranci dolaze, da mu se dive, te se uspinju sve do najvišeg sprata, odakle je impozantan pogled na arenu i preostale galerije, što nas još živo podsjeća na nekadanji ogromni amfiteatar, u kojem se toliko krvi prolilo, kao nigdje na svijetu.

U Rimu bio je još manji cirkus Neronov uz sadanju crkvu sv. Petra i cirkus cara Maksencija izvan grada sa 18000 sjedala, 482 m dug, a 72 m širok iz god. 311. po Kr. na cesti Via Appia, gdje su se poglavito održavale konjske utrke. Danas imade tek mala okosnica nekoć tako velikog i glasovitog rimskog zabavišta. Usred grada nalazi se još ostatak nekadanjeg hipodroma cara Domicijana, koji je danas potpuno sa sviju strana izgraden kao Piazza Navone. Usred trga nalazi se skelet, koji je prenesen ovamo iz Circusa Maximusa, a hipodrom

imade oblik starog grčkog stadija kao i glasoviti veliki cirkus u Carigradu. Svi ovi cirkusi bili su neznatni prama glavnom Circusu maksimu, koji je sagrađen još u doba kraljeva, a za Cesara i Augusta bio tako rašíren, da je brojio za Cesara 150 hiljada sjedala, a kako se spominje u IV. stoljeću po Kr. da je u taj circus moglo ući i do 350.000 gledaoca. Danas je ostalo tek neko kamenje od tog velikog cirkusa, koji nam je poznat samo još iz klasične rimske literature, te je bio dug 590, a širok 80 m. Donja mjesta bila su odijeljena širokom grabom od arene, da ne bi divlje zvijeri preskočile među publiku. U sredini bio je niski zid spina, oko kojeg su se utrkivala kola s konjima, a na kraju spine bile su mete sa stupovima, gdje je trebalo oštro zavijati, i gdje su se često uslijed toga nesreće desile. Vozilo se naokolo sedam puta, a uvijek je bilo označeno na posebnom obelisku u sredini spine, koliko puta se imade još arena prevaliti. S jedne strane hipodroma bila je Porta triumphalis, na koju bi se carevi dovezli, a na protivnoj strani bili su karceri za divlje životinje i za kola te konje utrkivača. Danas je nestalo svih tih antiknih cirkusa, a zamijenili su ih moderni u velikim gradovima te stadiji, gdje se sada održavaju moderne utakmice i olimpijske igre, tako u Parizu, Londonu, Stockholmu, Anversu i mnogim velikim gradovima sjeverne Amerike. **Dr. Bučar.**

DUH ORGANIZACIJE RADA U PČELINJAKU

U ovo zimsko doba, kad našu majčicu zemlju pokriva snijeg i led, a drveće se i bilje zaodjenulo u inje i iverje, narod pčela spokojno miruje i počiva u svom domu — košnici — u svojoj uzoritoj i gospodarski sređenoj državi bez ikakvog nemira. Uzdržava se taj narod pčela od uzbuna i nemira, od protesta i prosvjeda, od sjednica i neplodnih skupština. A zašto? Eto zato, što u tom pčelinjem narodu vlada jedna volja i htijenje, jedna misao, jedan poredak, razne i teške dužnosti, određena prava te puna sloboda rada i stvaranja, a ne rušenja i paljenja, mržnje, zlobe i osvete, kako to vlada u nesavršenom ljudskom društvu.

Proći će i ti dani mira, jedinstvenog počinka u košnici, kad prvi vjesnici proljeća šafran i ljubica, šumarica i kućun u prvim danima mjeseca ožujka najave bolje dane, dane pravog života u biljnom svijetu, a tada će se sjetiti i razboriti pčelar, da košnicu okrene spram žarkoga sunašca, izvora toplote i života. Narod od tisuće i tisuće stanovnika, radilica — matice — i trutova, taj narod ne savija se po nekom ritmičkom redu u košnici, taj narod pčela počinje se malo pomalo gibati, da razgleda, kakav je red u njegovoj državi, kakova su saća pčela medarica — najzaslužnijih radnika — kakova su saća trutova — nametnika, — a napokon kakova su saća mladih u začetku svome, onih, koji će još ovoga ljeta doći na ovaj svijet?

Kako li brižno, nježno, sustavno i polagano pregledaju izgradnju svog doma? Ta naši arhitekti im zamjeravaju, jer su njihovi planovi nesavršeni prema onoj predivnoj izgradnji jedne stanice u jedinom saću pčelinjem. Ogromna je razlika između malene tijelom pčelice radilice i velikog ogromnog čovjeka — arhitekta — koji se ponosi svojim savršenim poznavanjem tehnike građe kuća raznih stilova, koji je ponosan na svoje izložene planove na svome ogromnom stolu, divi se katkada svome prevelikom oprezu, da mu ne će u skoro zatvorenoj građevini jedna cigla biti na mjestu, i on si je svjestan, da ništa ne može razrušiti njegovu građevinu i t. d. A kolike umišljenosti, ako samo razmotri preciznost izgradnje pčelinog saća u cjelini, ako prouči tehniku izgradnje pojedine prizmatske stanice u jednom pčelinjem saću. Onda će tek saznati, kako je neznatno njegovo znanje.

Nestade bijelog odijela naše zemlje, nestade krutog leda i prividnog umiranja bilja, što ga ne poznaje u tančine svaki čovjek. Ono pritajeno mrtvilo bilja, onaj nutarnji mir naskoro utjecanjem zraka žarkoga sunca manifestira život bilja, koje se pokazuje već u prvim počecima zelenilom površine zemaljske. Eno vam ravnica, gora i planina, sve je skoro u jednom nepreglednom zelenilu. Divno, kliknu narod u pčelinjaku od veselja, i prvi veseli zuj pčela pozdravlja proljetno sunašce, proljetni topli lahor, zelenilo bilja, trava, drveća, proljetnih usjeva, uređenih vrtova i cvjetnjaka, a sad samo još treba da najizvrsniji poznavaoci pčela razmotre, kako su se tek neke jedna po jedna vinule svojim odmorenim krilašcima u prvi i najbliži kraj okoline svoje, da rekognosciraju i razgledaju, ima li cvijeća na zemljinoj površini, cvjetaju li jabuke, breskve, trešnje, šljive, kruške i drugo prerazno i različito drveće i bilje, u vrtu, u dolu, na obližnjem brežuljku, na obližnjoj livadi, nadalje da dobro promotre te prve iskusne pčele, je li opasan proljetni vjetar, proljetni nenadani mraz i koja mu drago nepogoda vremena. Sve se to obavi jednom strjelovitom brzinom u stanovito određeno doba, a dotle, dok taj posao obave zato određene pčele, dotle se narod u pčelinjaku nalazi u živom gibanju. Primakneš li uho, zujanje sve jače i jače, otvoriš li vratašca moderne »đerzonke« košnice, tad je tek milina promatrati rad tog naroda u njegovoj državi: pčelinjaku. Jedni čiste, drugi metu, treći nose, četvrti prave red, svi su dakle u poslu osim jednoga dijela stanovnika, a to su trutovi.

Razboriti pčelar časkom zapazi i jedno tajanstveno klupko pčela, koje se vrze tamo — amo, i čovjek bi mislio, da se nešto strašno i teško dogodilo u pčelinjoj košnici? Pa zbilja, što je to? Možda je to neka slava ili kakav važniji događaj u životu pčelinjeg naroda? Ne! Nije to ni buna, ni revolucija, ni ustanak, ni bezvlađe, ni nered, nije to ni slava, nego tamo stanuje m a t i c a. Pa čemu onda tolika gužva, toliki metež, onakav dostojanstveni hod i pojačani zuj? E, reći će mi na to pčelar: gledaj prijatelju, taj narod tisuća, kako pokazuje dostojanstven mir, uzoran red, očitovanje najviše volje, auktoriteta matice, koja nije nasilni tiranin i samodržac, nego pravedni i pro-

mišljeni sudac; matica nije samo ona, kojoj je usud propisao, da rađa djecu, nego da ih odgaja i još više ona je uzrok ljubavi, reda, rada, sklada i sloge i harmonije u cjelokupnoj državi naroda pčelinjega, u kojoj vlada, zakon, volja, poslušnost i marljivost.

U proljeću je priroda u svom najdivnijem čaru, sve je neobično živo i veselo i ptice i ljudi, pa i samo rascvjetalo bilje traži i čeka blagoslovenu ophodnju. Tko je kadar milionima i miljardama cvatova, cvijetova i cvijetića dati oplodnju? Malo teško ptanje naoko, ali je lak odgovor. Narod pčela. Pa da vidimo, kako i na koji način. Pozabavimo se malo nutarnjom izgradnjom i organizacijom pčelinje košnice i poklonimo malo pažnje uređenju domovina pčelinjeg naroda. Razmatrajmo otvorivši vratašca moderne košince »derzonke«, pa da vidimo, kakav je uredaj unutra. Prijatelj pčelar me upozori, prije nego sam počeo otkrivati tajne pčelinjeg rada, na jedno, a to je savršenstvo i duh organizacije rada u pčelinjoj košnici. Gle samo, kako su pravilno postavljena saća, za koja bi isprvice mislio, da su sasvim iste veličine i građe. Ali nijesu. Postoji razlika u stanicama pojedinih saća. Uglavnom tri su vrste. Jedno je saće sa stanicama za ličinke pčela radilica, drugo je saće sa stanicama za ličinke trutova, a treće je saće sa stanicama za ličinku od matice, koje je najmanje. Stanice u saću za pčele radilice odgovaraju veličini tijela radilice, a isto tako stanice za trutove, a najposlije i stanica u saću matičinom odgovara veličini tijela matice. Da taj posao bude što savršenije izrađen, to je briga i odgovornost pčela radilica i to: graditeljica, voštarica, kiparica, čistilica i pečatarica. Osim te vrsti pčela radilica imamo i drugih, a to su medarice, kojima je zadaća izgraditi saća za med i spremati med s peludom u stanice saća pčela medarica. Čistilice imaju zadaću, da bude u čitavoj domovini uzoran red i čistoća, a naročito me upozori prijatelj pčelar na pčele stražarice, koje bdiju nad mirom i poretkom, i koje brane od nasrtljivih neprijatelja bumbara dom i domovinu. Te su veoma dobro snabljevene ubojitim oružjem — svojim žalcima.

Ushićen nad savršenom organizacijom rada i stvaralačkog duha u radu kod pčela dolazim do spoznaje, da čitav narod pčela ima genialnu moć stvaranja, koja je u ljudskom društvu prirođena tek pojedincima, a ne širokim slojevima.

Vedri svibanjski dani imaju u samoj prirodi svoj neobični čar. Sve je u beharu, sve se racvjetalo, a to je za narod pčela neprocjenjiva blagodat, kojom je priroda obdarila svoje stanovnike. Sad se najbolje razabire rad i duh organizacije rada u pčelinjaku i izvan pčelinje košnice. Narod tisuća žuri na rad kao na kakovu svečanost. Pčele medarice, vodarice, nosilice imaju neobično brz let. Jedne nestašno lete od cvijeta do cvijeta, rilcem svojim i nožicama takozvanim peludnicama prikupe pelud, vinu se nad cvijet, a cvijet ih pozdravi nekom zahvalnošću, koja je nama smrtnicima nejasna i tajnovita. Natovarena tako radilica dolazi u svoj dom, pa ušavši u dom spušta svoj teret u stanicu mednog saća i opet se istom hitrinom žuri na rad i tako od ranog jutra do kasne večeri. Tako rade sve radilice neumorno i sve napore svladavaju junački i odvažno, samo da u njihovu domu vlada blagostanje, zadovoljstvo i bogatstvo.

Ne priječi ih nikakova nemoć, jer je radilice ne poznaju. Ne rade radilice uvijek jedan te isti posao. Sve su radilice vješte svim poslovima u ulištu i izvan ulišta, jedne druge izmjenjuju, potpomažu, liječe i što je najzanimljivije, jedne druge od svakog zla brane i hrane. To je ona ljubav i sloga u radu oko blagostanja u domovini pčelinjeg naroda, koja je glavni temelj opstanka naroda pčela.

Narod je pčela u svom radu stvaralački t. j. konstruktivan. To se najbolje zapaža, ako promatramo život i rad pčela u košnici. Eno sva su saća meda, voska i sva saća za pomnožanje pčelinje zajednice opskrbljena svim životnim namirnicama. Sve to podmiruju i za sve se brinu ustrajne i marljive radilice. A šta da kažem o naprednijem vladaru doma i pčelinje domovine — matici.

Matica je ona, što nosi tisuće i tisuće jaja u stanice zato posebno određene, u stanice saća za radilice, u stanice saća za trutove i napokon u stanicu saća za svoju suvladaricu, za buduću nasljednicu čuvara zakona, pravde i pravice u pčelinjoj košnici. To sve pčele znadu i osjećaju, pa odatle ono sasvim razumljivo i prirodno poštovanje u pčelinjem narodu.. Kud se god matica makne, svud je prate, svud je pozdravljaju ne iz straha ili kakova neprirodnog ulagivanja, već sasvim iz zasluženog poštovanja. Eto dakle jedne društvene lijepe strane, koja je doduše u ovom današnjem ljudskom društvu uobičajena, ali nije ni svim ljudima, pa ni većini naroda na globusu prirođena.

Ima još jedna neobično altruistična pojava, red i zakon, koji nije ni običajem ni uređenim zakonom dosad u ljudskom društvu provođen. Ta nas pojava naročito zanima, pa čujmo dakle, kako se ona očituje i manifestira u organizaciji rada kod pčela.

Ljudi se danas većinom sele iz svog doma iz prijeke potrebe, nužde ili možebit u većini slučajeva silom zakona radi presizanja u pravo tuđeg vlasništva. Ja ne ću ispitivati bezbroj slučajeva, zbog kojih ljudi ostavljaju svoj dom i domovinu, samo ću potvrditi tu činjenicu, da ljudi ostavljaju svoj dom i domovinu teška srca i veoma se teško novom stanju prilagođuju. Pa kad već moraju ostaviti svoj stari dom, svoju kućicu i s njom svoju slobodicu, ali zato sve, što pripada u njihov posjed, sve što je pokretno njihovo vlasništvo, sve to ponesu, a nepokretni imutak, koliko ga imadu, prodaju. Rijetki su toliko nesebični — altruistični, da svoj imutak, svoj rad, svoje žuljeve, svoj znoj i trud ostave na poklon i u nasljedstvo drugom. Biva to samo pred višom silom smrti.

Ostavimo na čas to ljudsko društvo, približimo se, da promatramo jednu najzanimljiviju pojavu, u životu i radu pčelinjeg naroda. Pred nama je u mjesecu lipnju ili u srpnju plodonosnog ljeta puna moderna košnica »derzonka«.

Pažljivi promatrač košnice zapaža, da se blagostanje u domovini pčela razvilo upravo do zamjerne visine. Eno vam po pripovijedanju pčelara puna saća meda, koje je on već jedan put ili dva

put kao prenapunjena vadio pa metnuo treća saća, i ona su već sva puna. Eno vam mladih pčela radilica i trutova. Narod se pomnožao, sad je za nekoliko tisuća brojniji. Primiče se, veli mi pčelar, nešto, rekao bih, radi čega bi nastala buna, rat do istrage i istrebljenja. Pojavljuje se mlada suparnica i suvladarica pčela: nova matica. Mi bismo svi smrtnici očekivali, da će se kako zlo dogoditi, pa nas već unapred strah hvata. Ali strahu ni početka neima.

Narod se mora seliti: jedan će dio naroda sa jednom vladaricom van, da traži sasvim novi dom i domovinu, a drugi će dio naroda s drugom vladaricom ostati u starom domu. Jedino će borba nastati u tom slučaju, kad bi se u jednom uništu pojavile više od dvije matice — suparnice i tada se ta borba vodi između tisuća naroda, što je svakako pametnije i za opstanak doma i domovine opravdano i spasonosno. Princip, koji u današnjem ljudskom društvu nije poštovan, ali on je poznat. Taj princip, to načelo glasi: bolje da jedan strada i životom, nego tisuće i tisuće zbog jednoga čovjeka da dođu u osiromašenje ili čak da tisuće životom pogibaju radi opstanka jednoga. Matica maticu na neobično borben i pametan način radi mira pčelinje zajednice ukloni s ovoga svijeta, a narod pčela ostaje posmatračem u ogromnoj većini slučajeva. Eto, to je taj duh, koji vlada u narodu pčela. Iza toga osobnog obračunavanja za dobro naroda, nastaje svadbeni lijet matice suparnice iz doma.

Nastaje pitanje, koja matica ostaje u uništu, a koja sa stanovitim brojem naroda seli iz uništa, da organizira, uredi novi dom i u novom domu da dovede stanovnike do blagostanja i zadovoljstva. U većini slučajeva seli stara matica sa starim pčelama radilicama i trutovima ostavljajući neiskusnom mladom naraštaju punu košnicu meda, voska i razne vrste saća, ne da ova mlada generacija — (naraštaj) ruši, što je starija generacija stvorila, nego da ova generacija gradi i još bolje usavršava, što su pređi organizirali i uredili u starom domu.

Ljetna je vrućina zavladala čitavom prirodom. Vegetacija je u najvećem naponu. Mnogi se seljaci znoje što od tereta što od vrućine, koja je u srpanjskim danima svima prilično nesnosna. Po selu neobično živo. Nekakova strka nastala čitavim selom. Čuje se glasan zvižduk pčelara Franje. Ja ubrzah korake i dođoh do mjesta, gdje se uhvatio roj pčela o krošnjatu jabuku, a moj Franjo čisti modernu »đerzonku«, postavlja umjetno načinjena saća i obavivši na brzu ruku taj posao dolazi sav omotan s rukovetom »metvice« u rukama i pušeći debelu cigaretu, izgovara čas na čas s nekim pritajenim strahom ove riječi: »Sjedi u kuću, majko«. Ja mu se približih ovako posve nezaštićen, a on me upozori, da zapušim cigaretu duhana, jer će me inače izbosti pčele. One su sad najljuće i najborbenije, jer je stara matica vani. Ja se odmaknem kojih 50 metara daleko, da promatram taj divni prizor zujanja i radosti pčela sa starom maticom, kako se oko nje plete golemo klupko njezinih obožavatelja, i da promatram strah i veliku brigu i vještinu, te način postupanja moga prijatelja Franje oko vabljenja i dozivanja pčela u novi dom. Prijatelj Franjo neprestano je natirao »đerzonku« metvicom, obilazio oko jabukova stabla glasno dozivajući svoje pčelice i najednom oprezno se uspevši na prilično visoke ljestve tresnu stablom jabukovim jako i oprezno. Ogromno klupko i gomila pčela spusti se na »đerzonku«, a drugi dio sav padne na mog prijatelja Franju, pa sam pomislio, da će moj Franjo i glavom platiti. No sva je sreća, da je matica pala na »đerzonku«, pa spazivši to pčele počeše se redati i one s mog Franje, pa kad je Franjo osjetio, da mu više ne prijeti opasnost, oprezno i mirno sađe s ljestava i veselo je, ali sad glasnije zviždukao i izgovarao veselo riječi: »Sjedi u kuću, majko, sjedi u kuću, majko«.

Već drugi dan, kako se narod pčela smjestio u svoju novu domovinu nakon svadbenog lijeta, počinje opet u košnici rad i miran život. Narod pčela opet puni saća medom. Vrijeme prolazi, bježi i mijenja se. Jenjava ljetna vrućina. Ljetni je prirod dozreo, a i voće već nastupom rane jeseni ubira i sprema marljivi i razumni gospodar. Pčele nemaju više u izobilju i na izbor paše, nego samo traže podaleko ponovo ocvjetala polja, ali ipak njihova je košnica već u jesen puna meda. Napunile su je pčele radilice grozničavom brzinom.

No sad se uskoro sprema po zapovijedi matice jedan događaj u domu pčela, koji bi naličio na rat, na mržnju, na osvetu, na krvavo razračunavanje. To je sud naroda pčela, kojega izriče matica.

Treba naime, veli matica, ukloniti sve one članove našeg doma, koji žive na tuđi račun, o tuđem trudu, o tuđoj muci, na znoju i trudu svih nas. A koji su to članovi, upita radni narod pčela? Matica na to odgovara ovako: »Ima jedan stanoviti broj članova našega naroda, koji previše tereti našu zajednicu, jedan dio tih članova naše zajednice — svakako manji dio — potreban je za umnožavanje naroda, za održanje našeg pčelinjeg plemena, ali drugi je dio tih članova u ovo za nas ozbiljno vrijeme sasvim nepotreban, šta više taj je dio štetan. Radi toga je potrebno, da taj suvišni i štetni dio članova naše zajednice odstranimo na miran i pametan način bez većeg ustanka u našem domu. Pčele radilice čuvši tu pravednu zapovijed matice povikaše zujanjem sve u jedan glas: To su trutovi, izjelice, lijenčine. Pčele radilice opomenuvši ove debeljkoviće na jedan sasvim prijazan način, da se odstrane iz doma, u protivnom slučaju poslužit će se pčele radilice svojim ubojitim oružjem — žalcima — pa bolje bi bilo mirno potražiti novi dom i brinuti se sam za svoju sudbinu uzdajući se u svoju vlastitu snagu, rad i marljivost. Ta je opomena pčela radilica bila strahovita ironija trutovima. Da li se pokoriše ti debeljkovići mirnoj opomeni? Većina ih se ne pokori već poče glasno rogoboriti zujanjem kao da bi htjeli protestirati. Pčelama radilicama je dosadilo to bezumno mrmljanje zujanjem, uskoro se postaviše pčele radilice u bojne redove, složno navale na lijenčine trutove i za tili čas pčele stražarice i nosilice pripremaju lijesove, a dobar dio pčela radilica kao od radosti zujanjem pjevaju žalobnu pogrebnu pjesmu. Oni trutovi, koji su posramljeni ostavili na prvu opomenu dom naroda pčela, izvanredno ojađeni lutali su po smetljištima i gnojnicama i nijesu se trudili, da traže još pogdjegdje pelud, i da si pripreme zimnicu. Ne oni su se hranili i brinuli samo od dana jednoga do dana drugoga. Noć su prespavali gdje mu drago. I naskoro ih zateče strašna sud-

bina . . . . Umriješe bez pjesme žalobnice, bez pogreba, bez ikoga na ovom bijelom svijetu kao samci, bezkućnici, umriješe goli, bosi, u posljednje dane i gladni i žedni.

To je dakle sudbina svih lijenčina u pčelinjoj košnici, a je li tako u našem današnjem društvu? Teško je odgovoriti na ovo pitanje, ali može se pouzdano utvrditi samo ovo. Kad bi današnje ljudsko društvo tako radikalno obračunalo s društvenim nametnicima, onda bi te društvene nametnike stigla ista sudbina kao i trutove u pčelinjoj košnici.

Narod tisuća i tisuća pčela nakon što je obračunao pametno i mudro sa suvišnim članovima zajednice, priprema se na zimnicu, jer se primiče mrtva jesen i zlokobna zima. Osjeća narod tisuća, da ga je marljivi pčelar zaštitio, koliko je umio i znao. Nestaje i posljednjeg života bilja na našoj zemlji, lišće je sasvim pootpadalo s drveća, što najopreznije navijestiše svima pčelama pčele glasnice. I pravo je, da otpočine narod tisuća, jer se osjeća umoran od napora ove godine . . . .

Pero Baković.

FAUST

Prikaz.

Mefisto u razgovoru s Bogom:

»Ein wenig besser würd' er leben,
Hätt'st du ihm nicht den Schein des Himmelslichts
gegeben;
Er nennt's Vernunft und braucht's allein,
Nur tierischer als jedes Tier zu sein.«

— Ponešto bolje živio bi on (čovjek),
Da dao mu nijesi tračka sv'jetla rajskoga;
On razumom ga zove, a služba mu je jedina,
Životinjom da većom bude od svih životinja.

Čovjek ima razum! To je takva sposobnost, kojom on postaje sebi svijestan svoga ja, to jest on dolazi do spoznaje, da postoji, i to ne samo on, već i druga njemu slična bića, kao i takova, od kojih se on tom svojom sposobnošću rasuđivanja upravo neprispodobivo razlikuje.

Ta sposobnost, taj razum, ili kako ga Mefisto zove »tračak svijetla rajskoga«, koristi čovjeku neizmjerno, jer bez razuma uz razmjerno slabu konstrukciju tijela, stradao bi nemilo kao i tolika druga bića na zemlji, koja moraju pred jačima ili uzmicati ili služiti im kao hrana. Ali taj razum zadavao je čovjeku od vajkada i mnogo muka, i to ne samo duševnih već i fizičkih; jer ne samo da čovjek duševno pati, kad ga razdiru teške misli u borbi za život, strah od smrti i drugo, već taj razum svojim staranjem često izrabljuje fizičku snagu upravo na najneprirodniji način, i čovjekovu i životinjsku, kao n. pr. u rudokopima, u tvornicama, gdje se vječno radi i dan i noć, da i ne spomenemo ratovanja, političkih progona i ubijanja za vrijeme revolucija itd. Zato i kaže Mefisto: Ponešto bolje živio bi on — — —

Ali taj razum ne bavi se samo pitanjima iz svagdanjega života: što ćemo jesti, kako ćemo se obući ili gdje ćemo stanovati, već on zadire u mnogo dublja pitanja; njega interesiraju prirodne pojave: odakle oblaci, što je to grom, što to trese zemljom, kako nastaju vulkani itd. No taj razum ide dalje: on se pita, što se to zbiva daleko tamo od naše zemlje: odakle sjajni meteori, kako je to sa suncem, mjesecom i tolikim drugim nebeskim pojavama i krasnim lučima itd. I tako su nastale znanosti kao geologija, meterologija, astronomija itd. I tim razumom svojim čovjek je porušio silne zapreke i rušit će ih, koje mu stajahu i još uvijek stoje na putu njegova razvoja i napretka. I taj razum takav, kakav je on danas, trebao je ogroman niz tisućljeća, dok se razvio iz svojih primitivnih početaka do današnje visine. On n. pr. danas znade, da se Zemlja okreće oko Sunca, da se u središtu našega planeta ne nalazi pakao već usijana masa, koja katkada uz trešnju kore zemaljske provaljuje na površinu; on danas ne gradi više hramova podzemnim bozima, da utaži bijes njihov, niti ne pada na koljena pred gromom; on ne pali više pretilih volova vječnomu Zevsu, niti ne žrtvuje svoga najboljega druga Posidonu, gospodaru bijesnoga mora, da spasi svoj vlastiti život od propasti itd. Sve to i još mnogo drugo prestalo je razvojem ljudskoga duha, koji mu sad služi na užas, sad opet na spas, već prema tome, da li ga upotrebljava tek u svoju ličnu korist, svoj egoizam, ili ga pak iskorišćuje za opće dobro.

Čovjek je dakle razumom svojim od pamtivjeka, t. j. od najstarijih vremena, iz kojih su nam se sačuvala djela mudraca, kao Platona, Aristotela i tolikih drugih, do dana današnjega, nastojalo, da na shvatljiv način dokuči ono, što ga je tako razapinjalo u njihovoj nutrini, naime o postanju i o svrsi života. Mnogi su ta pitanja nastojali riješiti jednostavnim vjerovanjem, tako te su prelazili preko onoga, što im razum nije mogao odgonetnuti prepuštajući to božanstvu. Zovemo pak to nazrijevanje na svijet pijetističkim, zastupnike njegove pijetistima, koji su osobito u srednjem vijeku razvili bili svoje djelovanje. Malo kasnije javljaju se drugi, koji se ne zadovoljavaju pukim vjerovanjem, već žele razumom svojim da proniknu u tajnu života. Zato se i nazivaju racijonalistima. I tako se osobito nakon humanizma, preteče racijonalizma, razvila žestoka borba između jednih i drugih. Ali je racijonalizam sve više i više krčio put, premda to nije išlo često bez velikih žrtava. Mnogi je morao da svrši bilo na lomači bilo u tamnici, ali jaka volja umnih radnika nije se dala skršiti.

Um ljudski dugo je morao lutati — a luta on još i danas i lutat će — dok se nije silnom svojom energijom dovinuo današnjeg svoga stanja. Obavit još tamom neznanja lutao je najrazličitijim stranputicama služeći se svim i svačim, što mu se činilo od koristi u njegovoj gigantskoj borbi o istinu. On se podaje maštanju, izmišlja nove neviđene svjetove, utiče se u pomoć fantastičnim demonima, bavi se astrologijom, da iz zvijezda, njihove svjetlosti i njihova toka i pojavljanja, stvara sebi za-

ključke, koji su ga, jer na krivoj podlozi, često dovodili upravo do ludila. Koliko li su samo sebi razbijali glavu alkimisti, koji su tražili način, kako da se pravi zlato (Stein der Weisen — kamen mudraca), to jest, da se nađe kakav kamen, kojim bi se druga koja neplemenita kovina mogla pretvoriti u zlato, ili koji bi se rastopljen »aurum potabile« (pitko zlato) mogao uzimati kao univerzalan lijek protiv bolesti. Takav mudrac je n. pr. bio u Njemačkoj u 13. stoljeću Albertus Magnus, inače vrlo učen čovjek svoga vremena, za kojega se govorilo, da se bavi alkimijom, pa i čarolijama.

Znatno mladi od Albertusa Magnusa je drugi mnogo učeniji istraživač, koji je sebi svojim radom uz neke nedosteške doista stekao glas i u naučnom svijetu kao kemičar: Paracelsus Theophrastus Bombastus von Hohenheim. Živio je u doba Martina Luthera. I on je tražio neku vrst univerzalnoga lijeka. No kakogod je svojim neumornim radom i putovanjem po Njemačkoj mnogo pridonio u ono doba razvoju medicine, i bio dakle učenjek svoga vremena, opet se nije mogao sasvim otresti misticizma, koji je obuhvaćao svakoga bez razlike, jednoga više drugoga manje. Tako je n pr. držao, da su bolesti neka parasitska bića, koja treba iz čovjeka izgoniti, a zato valja izumiti takav lijek (aurum potabile), koji te parasite može da istjera. I tako je uza sve svoje mističko nastojanje opet radio i znanstveno, u koliko se taj rad može ovako označiti.

Neki misle, da je taj Paracelsus identičan s doktorom Faustom iz istoga vremena, kojega je Goethe sebi uzeo za junaka u svom velikom djelu »Faust«. Oni, koji tako misle, potvrđuju svoj nazor stihovima iz Fausta, koji daje nazrijevati, da je Goethe pišući ih mislio na sudbinu Paracelzusovu, kojega su radi njegova neobičnog znanja i sposobnosti progonili, kao da stoji s vragom u savezu. Ti stihovi glase:

Die töricht g'nug, ihr volles Herz nicht wahrten,
Dem Pöbel ihr Gefühl, ihr Schauen offenbarten,
Hat man von je gekreuzigt und verbannt«.

— S ludam' takvim, koje srca punog čuvat n'jesu znale,
Već bi puku osjećaj i nazore odavat' stale,
Odvajkada su na križ s njima ili u progonstvo.

Sad kakogod bilo, svakako je Goetheov Faust jedan od onih vječnih nezadovoljnika, koji pod svaki način moraju postići svoj cilj idući sveđ za rješavanjem najzamršenijih pitanja, koja im mozak razdiru. Oni se ne zadovoljavaju s onim, što im vjera pruža, jer oni ne će samo vjerovati, oni se hoće i uvjeriti. I to je onaj nutarnji nagon, koji svakoga misaonijega čovjeka pokreće, koji ni časka ne miruje, kojega ništa ne zadovoljava, što nije jasno kao sunce, a koji sve poduzima, pa i najteže pothvate, samo da i tračak svijetla unese u svoja istraživanja.

Dakako da se nastojanja tih učenjaka iz srednjeg vijeka ne mogu nazvati naučnim istraživanjima u pravom smislu riječi. O tom se tu i ne radi! Naprotiv, poenta i leži tek u tome, da se prikaže neumorno i vječno nastojanje umom do neke granice obdarenoga inače nejakoga bića u borbi s neumoljivim vječnim zakonima. A to je čovjek. Koliko li imade pitanja još i danas, koja nam se čine nadasve zakučastima, a koje će čovjek s vremenom moći riješiti i čuditi se, kako mi toga nijesmo mogli prozrijeti, kao što se i nama danas čine mnoge stvari upravo neznatnima, tako reći smiješnima, kojih naši prijeđi nijesu znali odgonetati. Jer čovjek je odvajkada u vječnoj borbi, u vječnom razvoju, i prije će ga valjda nestati s površine zemaljske, nego što će moći dokučiti ono, što je toliko zanimalo i junaka našega razmatranja: Doktora Fausta.

Prije nego pređemo na samo razmatranje, treba nam spomenuti, kako Goethe sebi zamišlja ono božanstvo u »Faustu«, a kako Mefista. Na ovo pitanje nalazimo odgovor u pjesmi pod naslovom »Proömium«! (Uvod):

»Was wär' ein Gott, der nur von aussen stiesse,
Im Kreis die Welt am Finger laufen liesse!
Ihm ziemt's, die Welt im Immern zu bewegen,
Natur in sich, sich in Natur zu hegen,
So das, was in ihm lebt und webt und ist,
Nie seine Kraft, nie seinen Gest vermisst«,

— Kakav bi bio Bog, izvana tek da djeluje,
Oko prsta sv'jet u krugu vrtjeti se nalaže!
Njegova je samo stvar, da sv'jet iznutra pokreče,
Prirodu da sam u sebi, sebe u njoj vjeruje,
Tako da u njem što živi, bistvuje i postoji,
Nigda snage, nigda duha njegova ne izgubi.

Iz tih se stihova jasno vidi, da se Goethe priklanjao panteističkom nazrijevanju na svijet, kako ga je Spinoza zastupao. I zato on u božanstvu, kako ga je prikazao u svom Faustu, vidi tek personfikaciju, u kojoj bi se imale koncentrirati sve etičke maksime, dakako prema shvaćanju tadanjem. Božanstvo Goethovo u Faustu nije reprezentant apsolutnoga dobra, budući da to apsolutno dobro po njegovu komentiranju i ne postoji; sve se izmiješalo i dobro i zlo: panteistički. Zato Mefisto, kao personifikacija svega zla u svijetu i može ili smije da predbacuje božanstvu na više mjesta, kako bi trebalo svijet zgodnije udesiti, što se već vidi iz navedenih stihova na čelu ovoga razmatranja:

Ponešto bolje živio bi on — — —

Da je dakle i Mefisto jedna vrsta parcijalne personifikacije, koja tek kao dio one sile djeluje, koja vječno sprema zlo, a vječno stvara dobro (što znači, da nema ni apsolutnog dobra, li ni apsolutnog zla), vidi se iz onih stihova, kojima se Mefisto predstvlja Doktoru Faustu, kad ga ovaj pita:

»Nun gut, wer bist du dem? — »Ein Teil von jener Kraft,
Die stets das Böse will und stets das Gute schafft
Ich bin der Geist, der stets verneint!
Und das mit Recht; denn alles, was entsteht,
Ist wert, dass es zu Grunde geht;
Drum besser wär's, dass nichts entstünde.
So ist denn alles, was ihr Sünde,
Zerstörung, kurz das Böse nennt,
Mein eigentliches Element«.

— »Pa dobro, tko si?« »Dio sile sastavni,
Što vječno sprema zlo, a dobro izvodi.
Duh ja sam, koji vječno poriče!
I s pravom baš; jer sve, što nastaje,
Zaslužuje da i propadne;
Pa stoga držim nastajanje suvišnim.
I zato sve, što vi držite griješnim,
Razaranjem, il' sjeća na zlo ukratko,
To moje eto je počelo iskonsko.

Kao što je dakle Goethovo božanstvo tek personifikacija sile, koja iznutra pokreće svijet, u kojem se izmiješalo i dobro i zlo, tako je Mefisto tek dio (ali i opet kao personifikacija) one sile, koja naoko izgleda zla, ali koja čini konačno ipak dobro. I zato je Goetheov Mefisto i grozan i simpatičan. On često iznosi dobrih ideja. Ali jer su te ideje neostvarive, on se buni i bjesni protiv samoga božanstva.

A božanstvo mirno i hladno sluša Mefistove prigovore i ne protivi mu se, jer dobro zna, da se svijet ne da drugačije urediti, i da je upravo tako najbolje. Što više božanstvo dopušta i Mefistove podhvate, da se domogne duše Faustove. Ali ono to i opet čini zato, jer znade, da duh čovječji tako dugo ne može propasti, doklegod teži za istinom, pa bili ti putovi, kojima on ide, još tako krivudasti:

»Es irrt der Mensch, solang' er strebt«.

Ovaj kratki prikaz Goethova nazrijevanja potreban je za shvaćanje njegova djela Fausta, kojim se pjesnik bavio tako reći za čitavoga svoga života. Još mladićem Gothe se bavio mišlju, da napiše djelo, u kojem bi prikazao borbu čovječjega uma s tajnama života, to jest o postanku i svrsi života. U tu mu je svrhu dobro poslužila priča o Doktoru Faustu, koja je nastala u doba reformacije, dakle za Martina Luthera. Taj dakle Doktor Faust doista je živio i bavio se alkimijom, samo što ga je narodna priča obavila nimbusom najsrdačnijih dagađaja. Tako je osim drugih odnošaja s »dusima« i »vještica ma« sklopio ugovor s »vragom«, i to na 24 godine. »To jest vrag« ovdje Mefisto (zapravo Mephustopheles prema grčkom, koji ne ljubi svijetla) ima Faustu da pomaže u njegovim istraživanjima, a zato će duša Faustova nakon utanačena vremena pripasti vragu. Po narodnoj priči duša Faustova propada. Istom pričom poslužili su se i protivnici Martina Luthera, poređujući Luthera s Faustom, koji nije bio zadovoljan s tradicijom Sv. pisma, već ga je htio na vrelu samom upoznati. I tkogod radi kao Luther, propast će kao Faust.

Na temelju te narodne priče o tragičnom svršetku Faustovu napisao je engleski dramatičar Marlowe, preteča Shakespeareov, dramu. Tu igru prikazivala su putujuća društva u Frankfurtu na Majni, odakle je Goethe bio rodom (1749—1832), i tako se Goethe već kao dječak upoznao sa sudbinom Faustovom. Ali Goethe se nije mogao izmiriti s tom idejom, da Faust, čovjek učen i marljiv, koji teži za istinom, konačno mora da propadne. Zato Goethe odluči da napiše dramu, u kojoj Faust konačno pobjeđuje. I tako se dao Goethe na težak ali zahvalan posao, kojim se uz neke prekide bavio sve do svoje smrti.

Sama se drama, ili kako ju je Goethe označio, tragedija, dijeli u dva dijela »Der Tragödie erster und zweiter Teil«: Prvi i drugi dio tragedije. U prvom se dijelu prikazuje žalosni svršetak Margaretin, a u drugom konac Faustov. Ali prije nego prodemo na glavnu radnju, treba da spomenemo radi boljeg razumijevanja još dva kratka prizora, »Vorspiel auf dem Theater« »Predigra u kazalištu« i Prolog im Himmel »Prolog u nebu«, kao i »Zueignung« »Posvetnu pjesmu«. U potonjoj pozdravlja Goethe one pojave u svojoj tragediji, koje su mu jednoć tako k srcu prirasle bile. Najvećma ga tuga obuzima zbog izgubljene sreće svoje, koju je sam kao mlad jurista u Sesenheimu skrivao bio. Bila je to Friderika Brion, kćerka protestantskog župnika. Otišavši odanle Goethe je Frideriku sasvim napustio, premda je u njoj bio probudio čvrstu nadu, da će mu postati družicom života. Goethe je to morao učiniti već radi svojih roditelja, ali on je to učinio i radi sebe samoga, jer se nije htio tako mlad vezati, što se uostalom češće dogodilo u njegovu životu. Ali male Friderike nije nigda mogao zaboraviti. Bila je to njegova najveća ljubav, i zato ju je ovjekovječio u svom najznamenitijem djelu »Faustu« davši joj ime »Gretchen« (Margareta).

Ta »Posvetna pjesma« pripada bezuvjetno među Goetheove najosjećajnije pjesme, a njegova Margareta je uz malu Mignon najsimpatičnija pojava nesamo u Goetheovoj već uopće njemačkoj literaturi.

»Predigra u kazalištu« ima publiku da pripravi na veliku tragediju, koja će se eto davati.

»Prolog u nebu« ima već biti kao uvod u samu radnju. Bog dopušta, Mefistu, da zavede Fausta s njegova pravog puta, znajući, da to vragu ne će uspjeti, budući da svaki čovjek, koji teži za istinom, dugo luta i vrluda, prije nego što ju nađe. A takav čovjek ne može propasti, jer se ne da tako daleko ni zavesti, te bi morao propasti.

(Svršit će se.)

PROLJETNI AKORD

Miriše zemlja . . . Breskve procvale.
Vjetrić čarlija svud mirisnom travom.
Svježem u zraku, i bistrom i plavom,
Ptičice izvode proljetne šale.
Kristalni izvor tiho tam žubori,
Zaljubljen leptir leptiricu ljubi,
Mirisnu čašku zelen bumbar snubi,
Vinograd lista u pitomoj gori.
Zlaćani pelud se rasiplje zrakom.
Latica breskve na lahoru jaše.
Čuje se pjesma i momka i snaše —
I djece poklik gdje trče sokakom:
»Evo ješ jednoga šar'nog leptira«!
Negdje pastirče u frulicu svira.

Mitrovica 17. XI. 1923. **V. Kušan uč.** VIII. raz. real. gim.

LISTAK

O VELIKIM ZVONIMA.

Još u najstarije doba služe se zvonima Egipćani, a i drugi susjedni narodi. Medutim je crkvena zvona uveo tek u V. vijeku biskup nolski Paulinus. Po gradu Noli, u kojemu je nadeno u VII. vijeku jedno malo zvono, dobila su sva mala zvona talijansko ime »nola«, a po Campagni sva se velika zvona zovu »campana«. Najstarije dosad nadeno zvono »Sanfang« iz VI. vijeka, sastoji se iz jednog komada savite ploče, koja je na sastavnim rubovima sapeta željeznim čavlima. Zvona su u ostale zemlje došla vrlo rano, tako u Francusku u VI. vijeku, u Englesku nešto kasnije, a u Njemačku tek za Karla Velikoga. Na istok su došla zvona god. 865., kad je dužd Orso I. — (koji je baš te godine napao na hrvatskog kneza Domagoja) — darovao caru vizatskome Mihajlu III. dvanaest bronćanih zvona. U Hrvatskoj nalazimo zvona tek u XIII. vijeku, a lijevanje zvona se razvilo u XV. vijeku. Godine 1457. i 1488. spominje se Ilija Benković kao »zvonolijevac« u Zagrebu . . .

U srednjem vijeku razvila se i manija lijevanja velikih zvona, te tako sada skoro svaka država ima svoje najveće zvono, a najveće se zvono na svijetu nalazi u Rusiji. Ime mu je »car-kolokol« (car-zvono), a leži na granitnom piedestalu kod »Ivana Velikog«. To je zvono teško 201.916 kilograma, a visoko je 8 metara s promjerom od 8 metara. U nj može stati dvadeset ljudi. Zvono je naraslo do današnje svoje veličine čestim prelijevanjem počevši od godine 1533. po zvonolijevcu Nikoli Nemčinovu, zatim za Borisa Godunova, Aleksije Mihajlovića i carice Ane. Prvobitno je visjelo na jednom ogromnom drvenom stalku kraj podnožja »Ivana Velikoga«, ali je radi svoje ogromne težine često puta palo, te je godine 1737., kad je posljednji put palo, ostalo ležati na zemlji, dok ga nijesu godine 1836. po nalogu cara Nikole I. postavili na njegovo sadašnje mjesto. Prigodom posljednjega pada bio mu se odbio jedan komad u težini od 11.000 kg, koji je i sada uz njega príslonjen, a visok je kao čovjek.

Osim ovoga po težini najvećeg zvona na svijetu nalaze se u Moskvi još tri velika zvona, koja vise u čuvenom tornju »Ivana Velikoga«. Prvo je »uspensko«,teško preko 66.000 kg (4175 pudi). To zvono zvoni samo na Božić i Uskrs. Drugo, koje teži 33.000 kg, zvoni samo na velike blagdane. Treće pak (17.000 kg) zvoni svake nedjelje.

Najveće zvono Njemačke nalazi se u Kölnu, a teži 26.250 kilograma, visoko 3.25 m. Klepalo mu je dugačko 3 m, a teško 765 kg. Zvono je tri puta prelijevano, a visi u kölnskoj katedrali od godine 1875. Nijemci ga nazivaju »Kaiser-Glocke«.

U Parisu se nalazi jedno zvono, koje teži 340 centi, a u Engleskoj ne nalazimo većih zvona. Jedno od najvećih zvona u Engleskoj nalazi se u Oksfordu, a teži samo 15.000 kg. U Italiji i Švajcarskoj, a i u Španiji ima dosta velikih zvona, ali to nijesu ni približno tako velika kao rusko »car-zvono«. Najveće zvono Italije nalazi se u Rimu u Vatikanu, a teži 28.000 kg. To je zvono dopremio god. 1786. papa Pijo VI. U Santiago de Compostella u Španiji nalazi se u stolnoj crkvi gotskoga stila iz 11. vijeka jedno veliko zvono, koje teži 30.000 kilograma. U Münsteru kod Berna važi jedno zvono 24.000 kilograma.

Osim tih zvona u Europi, koja smo dosada spomenuli, ima i u Kini velikih zvona, kojima je klepalo obično od drveta. Tako se na primjer u Pekingu nalazi jedno staro i teško zvono, koje je visoko 4.50 metara, a teško 125.000 kilograma. Zvono je dopremljeno u Peking godine 1403. za vlade cara Jong-lo-a.

Napokon da ogledamo najveće zvono na Balkanu. Najveće zvono na Balkanu teško je tek 2.200 kilograma, zvono je darovao M. Pupin iz Amerike. Iza ovoga zvona dolazi na red zvono zagrebačke prvostolne crkve sv. Stjepana, čiju ćemo povijest ovdje ukratko ispričati.

1841. god. bijaše puklo staro zvono u crkvi sv. Stjepana, te ga je trebalo prelijevati. To je prelijevanje izvršio iskusni zvonolijevac Henrik Degen. Zvono je Degen prelio i sretno ga digao u zvonik 18. listopada 1843. godine. Dragutin Rakovac zabilježio je u svom dnevniku (Narodna Starina br. 2. strana 167.) da je zvonolijevac sam kazivao, da zvono teži 110 centi 19 funti. 25. listopada 1843. godine zvonilo je novo zvono prvi put od dva i tričetvrt po podne do tri sata. »Mnogima se sviđa njegov glas, a mnogima ne, — kaže Rakovac u svom dnevniku, — nekoji su kazali, da mnogo spominje na zvono bečko«.

Ovdje donosimo opis zvona i njegovu povijest, kako stoji u »Narodnim Novinama« od god. 1843. br. 84.: »Prie dve godine uoči sv. Ladislava kralja dogodi se, da je glavno zvono stolne cerkve zagrebačke puklo, tako da je bilo od potrebe dati ga prelevati. Preuzvišeni g. biskup zagrebački Juraj Haulik odredio je za istu sverhu 1.000 for. u srebru, u sled šta se zvono odmah ovdašnjem zvonolevcu Henriku Degenu predalo, da ga prelije. Ovaj je delo sretno sveršio a. d. 12. t. m. na dan sv. Maksimiliana bilo je isto zvono iz zvonolevarnice od osam, cvetjem i verpcami urešenih volovah na kolih izključivo za ovu sverhu napravljenih, pratjeno od mnogobrojnoga puka uz svečanu tutnjavu svih zvonovah k stolnoj cerkvi i. d. 18tm srećno u zvonik dignuto, odkuda će do mala pobožni puk u dom božji počet prizivati.' — Zvono ovo i zato je već znamenito, što je pervo delo ove versti u Horvatskoj. — Nit ćemo se serditi njime; jer ne samo što je u lepom razmerju zvono ka kruni, nego i nadpisi, kipovi i ukusni uresi, kojih na njem ima, verlo su lepo izvedeni, i u obće celo se delo razmerjem, snažnostju i točnostju tako odlikuje, i neumorni trud i veštinu svoga majstora tako očito pokazuje, da mu nije treba druge preporuke. — Što se već samoga zvona tiče, ima na njem a.) slika presvetoga Trojstva; b.) slika razpetoga Spasitelja, pod njim pako sv. majke božje Marie i Marie Magdalene; c.) slika sv. Josipa s detetom Isusom na ruci; i d.) slika sv. Stepana, ugarskoga kralja. Napisi se sledeći čitaju: Skoro na okolo: Sanctus Deus, Sanctus Fortis, Canctus Immortalis. Miserere nobis. Ecce Crucem Domini. Fugite Partes Adversae. — Adoramus Te Christe, Et Benedicimus Tibi Quia per Crucem Tuam redemisti mundum. — Malo niže pako s jedne strane: Sanctissimae Trinitatis Gloriae, Crucifixi Dni Salvatoris Laudi, Honorique B. V. Matris Mariae, Et Sponsi Hujus S. Josephi, Ac Divi Regis Stephani — Campanam Hanc Munificentia Exellmi. Excellentissimi Illustrissimi etc. Rdssi Dni (Reverendissimi domini) Praecu lis Georgii Haulik Et Dos. Cath. Ecclae. Sponsae Ejus Dicavit. — I s druge strane: Quam Illmo. Ac Rdssmis. Dnis. Jos. Sshrott Praep. Majore Et Eppo. (episcopo) Belgrad., Jos. HorvathLectore, Fran. Xav. Kortich Cantore, Et Fran. Seraph. Tuskan Custode. Capi tuli Existentibus, Fudit Hen

ricus Degen. Zagr. Die XXX. Mart. Anno MDCCCXXXXIII. — Važe pak isto zvono 115 centih 23 funta; visoko je zajedno s krunom 6 cipelah 10 palacah; u promeru ima 6 cipelah i dolnji njegov okrug čini 21 cipelu. Odatle se vidi, da je ne samo mnogo težje, već i znamenito prostranie nego što biaše njegov predšastnik. — Nam ovde drugo ne zaostaje, nego na koncu ovoga opisa s pesnikom zavapiti:

Simo! Simo!
Svi drugovi, u kolo stanimo!
Da karsteći zvon naš posvetimo!
Slogom, bratjo, njega nazovimo;
Nek sakuplja ljubeće obćine,
Da se slože, sveserdno sjedine.

Franko Petrić.

GUTTENBERG I ŠTAMPA.

Štampa je nesumnjivo jedna nedostiživa tečevina uma ljudskoga, pa zato nije čudo, što se za njezinoga izumitelja Guttenberga otimalo osamnaest gradova, koji su ga željeli nazvati svojim, upravo kao što se nekada za slavnoga grčkog pjesnika Hlomera otimalo sedam gradova. U toj su borbi za Guttenberga sudjelovali gradovi Njemačke, Nizozemske i Italije, a od Slavena Česi tvrdeći, da je Guttenberg bio Čeh i da mu je pravo ime bilo Kutnohorski. Međutim je grad Mainz odnio pobjedu.

Danas znamo, da se Guttenberg rodio u Mainzu negdje između godine 1395.—1400. U četrdesetoj otprilike godine počeo se baviti mišlju, da bi se slova mogla rezati iz drveta i upotrebljavati za štampu, jer je prepisivanje knjiga zadavalo mnogo muke. — Guttenberg je na provedbu svoje namisli potrošio sav svoj imutak, pa je bio prisiljen, da od bogatog građanina I. Fusta uzajmi 800 forinti u zlatu, a tim je novcem dao izrezati slova iz drveta. Od tih se slova malo sačuvalo, jer je u Mainzu bio zaveden običaj, da se svakom slagarskom naučniku, kad se oslobodio, darovalo po jedno drveno slovo Guttenbergovo. — Guttenberg je kasnije lijevao slova, kod čega mu je opet pomogao isti Fust uzajmivši mu godine 1452. ponovo istu svotu. No kad je s Fustom došao u sukob i nije mogao platiti dužnih 1600 forinti, morao je po odluci suda predati Fustu svu svoju štampariju i sve štampane i započete knjige. Fust je sa svojim zetom Schäfferom štampariju vodio dalje, a Guttenberg je posve bez sredstava gledao, kako mu je naum došao u nepozvane ruke. Godne 1457. posudi mu građanin K. Hummer novaca, kojim podigne novu štampariju, u kojoj je štampao kao najveće djelo Sveto pismo. Umro je kao dvorski plemić Adolfa II. negdje izmedju 4. studenoga 1467. i 24. veljače 1468.

H. S.

DJELJIVOST BROJEVA S BROJEM 7.

Da saznamo, da li je koji broj djeljiv s brojem 7, treba da postupamo ovako: zadani ćemo broj počinjući od jedinica razdijeliti u grupe po tri znamenke i znamenke svake grupe počinjući uvijek od najnižeg mjesta pomnožiti redom brojevima 1, 3, 2. Dobivene ćemo produkte zbrojiti, zbroj podijeliti sa 7 i zabilježiti ostatak. Načinit ćemo zbroj ostataka prve, treće, pete i t. d. grupe, zatim zbroj ostataka druge, četvrte, šeste itd. grupe. Zadani će broj biti djeljiv sa 7, ako je razlika obaju zbrojeva djeljiva sa 7.

Prvi primjer: Treba ispitati, da li je broj 9467843 djeljiv sa 7. Razdijelimo ga u grupe po tri znamenke: 9[467]843; sad je $3 \cdot 1 = 3$, $4 \cdot 3 = 12$, $8 \cdot 2 = 16$, $3 + 12 + 16 = 31$; 31 podijeljeno sa 7 daje ostatak 3. S druge je strane $7 \cdot 1 = 7$, $6 : 3 = 18$, $4 : 2 = 8$, $7 + 18 + 8 = 33$; 33 podijeljeno sa sedam daje ostatak 5. Dalje je $9 \cdot 1 = 9$, 9 podijeljeno sa 7 daje ostatak 2. Načinimo razliku $(3 + 2) — 5$. Kako je dakle ta razlika jednaka nuli i prema tome djeljiva sa 7, čitav je broj djeljiv sa 7.

Drugi primjer. Da li je broj 36727964 djeljiv sa 7?

36/727/964. Kako je $(4 + 18 + 18) + (6 + 9) — (14 + 6 + 7) = 28$ djeljivo sa 7, to je i taj broj djeljiv sa 7. Produkte 18, 9, 14, 7 možemo odmah zamijeniti ostacima, koje dobijemo, kad ih podijelimo sa 7. Zato možemo također kazati, da je broj 36727964 djeljiv sa 7, jer je $(4 + 4 + 4) + (6 + 2) — (0 + 6 + 0) = 14$ djeljivo sa 7.

Spomenuto pravilo o djeljivosti nekog broja s brojem 7 može se ovako općenito dokazati. Neka je zadani broj osmeroznamenkast (dokaz u svakom drugom slučaju sasvim sličan). Svaki se osmeroznamenkasti broj može prikazati u obliku:

$N = a_7 10^7 + a_6 10^6 + a_5 10^5 + a_4 10^4 + a_3 10^3 + a_2 10^2 + a_1 10 + a_0$, gdje a_7, $a_0 \ldots . a_1$, a_0 znače znamenke

Kako je

$10 = 1.7 + 3$,

$10^2 = 100 = 14.7 + 2$

$10^3 = 1000 = 143.7 — 1$

$10^4 = 10000 = 1429.7 — 3$

$10^5 = 100000 = 14286.7 — 2$

$10^6 = 1{,}000.000 = 142857.7 + 1$

$10^7 = 1428571.7 + 3$, to uvrstivši te vrijednosti u izraz N dobivamo:

$N = a_7 (1428571 : 7 + 3) + a_6 (142857 : 7 + 1) + a_5 (14286 : 7 — 2) + a_4 (1429 : 7 — 3) + a_3 (143 : 7 — 1) + a_2 (14 : 7 + 2) + a_1 (1 : 7 + 3) + a_0$. Saberemo li ove članove koji imadu 7 kao faktor i izlučimo li 7, imamo dalje $N = 7 (142857 \cdot a_7 + 142857 \cdot a_6 + 14286 a_5 + 1429 a_4 + 143 a_3 + 14 a_2 + a) +$

$+ [(3a_7 + a_6) — (2a_5 + 3a_4 + a_3) + (2a_2 + 3a_1 + a_0)]$.

Kako je prvi član te sume djeljiv sa 7, to će čitava suma t. j. broj N biti djeljiv sa 7, ako je izraz u uglatoj zagradi djeljiv sa 7. Taj pak izraz znači gore spomenuto pravilo.

Pravilo za djeljivost nekog broja sa 7 nije tako jednostavno kao ono za 2, 3, 4, 5, 8, 11, pa se zato ne običaje iznositi u školskim knjigama.

Osim toga pravila postoji još jedno dosta jednostavno pravilo za djeljivost brojeva s brojem 7.

Hoćemo li saznati da li je koji broj djeljiv sa 7, treba da od tog broja počevši od jedinica odrežemo tri znamenke, pa da načinimo razliku tako dobivenih brojeva. Ako je ta razlika djeljiva sa 7, broj je djeljiv sa 7.

Prvi primjer: 52/353; 52353 jest djeljivo sa 7, jer je $353 — 52 = 301$ djeljivo sa 7.

Drugi primjer: 8543/584. Broj 8543584 bit će djeljiv sa 7, ako je $8543 — 584 = 7959$ djeljivo sa 7. Na 7959 možemo primjeniti isto pravilo. 7959 je djeljivo sa 7, ako je $959 — 7 = 952$ djeljivo sa 7. 952 jest djeljivo sa 7, pa je prema tomu i 8543584 djeljivo sa 7.

Dokaz. Zadani broj N možemo napisati u obliku $N = 1000b + a$, a je broj, što ga čine posljednje tri znamenke. Kako je $1000 = 1001 — 1$, to je $N = 1001b — b + a = 1001a + (a — b) = 1001b — (b — a)$. Budući da je 1001 djeljivo sa 7, bit će N djeljivo sa 7, ako je razlika a — b odnosno b — a djeljiva sa 7.

I za brojeve 11 i 13 vrijedi sasvim isto pravilo, jer je 1001 djeljivo također s tim brojevima.

Priopćio Stjepan Škreblin.

KRONIKA

Pedesetgodišnjica hrvatskoga sveučilišta. Dne 4. veljače na »Strossmayerov dan« proslavljena je pedesetgodišnjica osnutka hrvatskoga sveučilišta u Zagrebu svečanom akademijom. I tako je tom slavom dan rođenja velikoga biskupa Strossmayera još svečanije proslavljen nego predašnjih godina, jer je jedna od najvećih naših kulturnih institucija i ujedno najveće djelo Strossmayerovo doživjelo već pedeset godina svojega života, a u to vrijeme dalo hrvatskome narodu toliko vrijednih i zaslužnih kulturnih radnika, da istom danas pravo razumijevamo velike intencije pokojnoga biskupa, koji je dobro znao, da napredak svakoga naroda ovisi o njegovoj prosvjeti, pa misleći na taj napredak osnovao i svome hrvatskome narodu taj najviši učevni zavod.

Stogodišnjica rođenja Branka Radićevića. 15. ožujka ove godine navršit će se ravno stotinu godina, otkako se u Brodu na Savi rodio pjesnik Branko Radičević. On je omladini našoj poznat po svojim obijesnim i vragoljastim pjesmama, poznat je po svojem »Đačkom rastanku«, po pjesmi »Kad mlidija umreti« i drugima. Ali vrijednost Branka Radičevića kao pjesnika ne stoji samo u tome, što je tim svojim pjesmama postao popularan; Branko je Radičević u srpskoj lirici daleko važniji. On je tu poeziju kod Srba sveo u posve novu kolotečinu, dao joj onu sadržinu, koja joj jedina pripada, a to je ono iskreno i proćućeno osjećanje, koje je zamijenilo raniju kabinetsku i učenu liriku, a u formi poveo se posve za narodnom pjesmom ,koju je učio od vrsnog učitelja Vuka Stefanovića Karadžića. I zato se novija srpska lirika počinje baš Brankom Radičevićem, čija će stogodišnjica biti bez sumnje i dostojnim načinom proslavljena.

Proslava Arnoldove pedesetgodišnjice. Matica Hrvatska i Društvo Hrvatskih književnika u Zagrebu priredilo je u prostorijama društva Tomislav dne 22. siječnja svečanu akademiju u proslavu pedesetgodišnjice književnoga rada dra. Đure Arnolda, kojoj je prisustvovao i sam svečar. Proslava je bila vrlo otmena i sakupila oko svečara najznatnije predstavnike našega kulturnoga i javnoga života. Među ostalim prisustvovalo je proslavi i nekoliko učenica i učenika križevačke učiteljske škole, koji su pod vodstvom svojih nastavnika došli, da pozdrave zaslužnoga svečara. Kako čujemo, priredit će sličnu proslavu i kulturna društva u Križevcima dne 9. ožujka o. g.

Društvo »Tomislav«. Da se uzmogne što dostojnije proslaviti tisućgodišnjica hrvatskoga kraljevstva, osnovale su zagrebačke gospođe društvo »Tomislav« sa zadatkom, da izvrši sve predradnje za tu velebnu proslavu. Predsjednicom je društva gospođa zagrebačkoga načelnika Heinzla. Za sada društvo drži svake srijede svoje sastanke, kod kojih se drže redovno predavanja.

Komemoracija za pok. gimnazijskoga direktora M. Divkovića. Društvo hrvat. srednjoškol. profesora priredilo je u počast svojega pokojnoga revnoga člana i vrsnoga nastavnika gosp. Mirka Divkovića dne 30. siječnja u prostorijama društva »Tomislav« svečanu komemoraciju, da se tako bar donekle oduži neumornom tome radniku na našem prosvjetnom polju. Na komemoraciji govorili su predsjednik D. H. S. P. g. ravnatelj Pasarić, zatim rektor više pedagoške škole g. dr. Bosanac i prof. Balenović i istaknuli zasluge pokojnikove za školu i nastavu.

Šenoina »Ljubica« opet prikazivana. Diletantska sekcija Hrvatskoga Sokola u Zagrebu priredila je u subotu dne 9. veljače predstavu Šenoine komedije iz zagrebačkoga života »Ljubice«. Prije prikazivanja govorila je gđa A. Kassowitz-Cvijić prolov u kajkavskom narječju i spomenula ukratko historijat te jedine Šenoine komedije. Komad se prvi put prikazivao 26. ožujka 1868. odonda se prikazivao u dugim razmacima još dva puta i sada su ga opet iskopali naši sokoli iz mrtvila i prikazali. Diletanti su igrali dobro, a publika je bila sretna i zadovoljna, jer se prenijela opet duhom u onaj naš stari Zagreb.

Marulićeva četiristogodišnjica. U mjesecu ožujku ove godine navršuje se četiristotine godina, otkako je umro hrvatski pjesnik Marko Marulić. Hrvatski će sokol u Zagrebu taj dan proslaviti svečanom akademijom i predavanjem o Maruliću. **Nkć.**

ŠPORT I SOKOLSTVO

Hrvatsko sokolstvo. Prije dvije godine uspostavljen je bivši Hrvatski Sokolski savez sa sjedištem u Zagrebu. Danas broji H. S. S. oko šezdeset društva sa blizu petnaest tisuća članova i članica te podmlatka sviju kategorija. Dosada su uspostavljeni bivši Hrvatski sokoli u Hrvatskoj, Slavoniji i donekle u Bosni, dok su oni u Istri obustavljeni i pod talijanskim gospodstvom. A i Dalmacija se sprema da obnovi naše staro hrvatsko sokolstvo, te će tako doskora biti obnovljeno naše cjelokupno predratno hrvatsko sokolstvo. Prošle godine je lijepom slavom proslavljena uspomena 20 godišnjice Hrvatskog Sokola u Varaždinu, te slet župe Preradovićeve u Bjelovaru, a diljem cijele domovine održala su sva hrvatska sokolsska društva svoje javne vježbe i izlete uz prisustvovanje velikog broja domaćeg hrvatskog pučanstva. Ujedno je održan već jedan savezni tečaj za prednjake u Zagrebu i jedan tečaj župe Preradovićeve u Bjelovaru, a ove godine držat će se opet jedan savezni i nekoliko župskih i društvenih prednjačkih tečajeva. Nedavno je uspostavljena i župa Fonova u Zagrebu, koja će obdržavati ovog ljeta svoj sokolski slet u Zagrebu, te će se ujedno spojiti s proslavom 50 godišnjice prvog Hrvatskog Sokola u Zagrebu, koji se najviše bio zauzeo oko uspostave prijašnjeg hrvatskog sokolstva. Na godinu će hrvatsko sokolstvo uvelike sudjelovati kod proslave tisućgodišnjice hrvatskog kraljevstva, te će se tom prilikom obdržavati treći hrvatski svesokolski slet u Zagrebu, te sokolska izložba, na kojoj će se pribrati sve uspomene, koje se tiču Hrvatskog Sokolstva počevši od g. 1874. kada je utemeljen prvi Hrvatski Sokol u Zagrebu. Hrvatski Sokol u Zagrebu izdat će tom zgodom i veliki Spomen-spis o pedesetgodišnjem radu i životu Hrvatskog Sokolstva, a napose o Hrvatskom Sokolu u Zagrebu, toj Hrvatskoj Sokolskoj Matici na Wilsonovu trgu. U saveznom časopisu Hrvatski Sokol, koji izlazi ponovo već šestu godinu u Zagrebu (Josipovac br. 19.) izašle su već sve vježbe za ovogodišnji slet župe Fonove u Zagrebu, koje će se ujedno i vježbati na III. velikom svesokolskom sletu prilikom proslave kralja Tomislava god. 1925. u Zagrebu. U svim ovećim mjestima, gdje imade srednjih škola, tu je i srednjoškolski podmladak u hrvatskim sokolskim društvima, pa mi na srce stavljamo našoj **miloj hrvatskoj omladini, da što više i što ozbiljnije vježba**

u hrvatskim sokolskim društvima, što je i posebnom naredbom vlade dopušteno. U nekim selima, poglavito oko Karlovca i Nove Gradiške osnovano je nekoliko Hrvatskih seoskih sokolskih podružnica, koje danas lijepo rade zaslugom njihovih obližnjih Hrvatskih Sokola, te zaslugom pojedinih tamošnjih članova. Hrvatsko Sokolstvo bavi se i svojim kul-

MUŠKI SOKOLSKI PODMLADAK U NOVOJ GRADIŠKI.

turnim odborima oplemenjivanjem svojih članova, te priređuje razne zabave i čajanke spojene s predavanjima iz sokolskog te narodnog Hrvatskog života, sjećajući se u tim prilikama onih hrvatskih patriota, koji su pomogli podići hrvatski narod na visinu današnjeg našeg kulturnog stanja. Uz predavanja nastoji se još i glazbom i pjevanjem oplemenji-

ŽENSKI SOKOLSKI PODMLADAK U NOVOJ GRADIŠKI.

vati sveukupno članstvo hrvatskog sokolstva, koje se zimi sastaje na vježbama, da ojačaju svoje tjelesne mišice i da bude sokolstvo najzdraviji elemenat u cijelom hrvatskom narodu. Hrvatsko sokolstvo goji i na temelju svog slavenskog porijetla ljubav i prijateljstvo i sa svim drugim slavenskim sokolima, jer je i osnovano specijalno kao narodna slavenska institucija, ne gledeći na političke lokalne organizacije, niti na vjerske razlike, samo ako se pravo sokolski i slavenski radi i osjeća.

FILATELIJA

Naše nove marke. Država je raspisala dražbu za 235 milijuna raznih vrsta poštanskih maraka, te su stavili ponude najbolji grafički zavodi Amerike, Francuske, Njemačke, Češke i Austrije, te jedan domaći zavod »Grafika« iz Novog Sada. Najbolja je ponuda bila od engleske firme Thomas u Londonu, koja je tražila za hiljadu komada maraka 24.60 dinara, dok je naša domaća firma tražila po 25.50 dinara za hiljadu komada maraka. Prihvaćena je ponuda tvrtke Thomas u Londonu, koja će odmah početi spremati novo izdanje naših poštanskih maraka. Nove marke imat će lik kralja i kraljice te najljepših krajeva iz Jugoslavije, a bit će izdane prama novim tarifama za sadanje poštanske pristojbe. Marke će doći već za koji mjesec u promet, poglavito one, koje će zamijeniti takove, koje su već na izmaku. Preporuča se već sada svim mladim sabiračima, da sabiru što više sadanje amerikansko izdanje, jer će doskora postati rijetko. Poglavito će poskočiti doskora u vrijednosti sadanje provizorne marke, koje su preštampane na bivšim invalidskim markama po 1, 8, 20 i 30 dinara, te sadanje novo izdanje dinarskih vrjednota s likom kralja Aleksandra, u vrjednotama po pet, osam, dvadeset i trideset dinara. Po svoj prilici će izaći i nove porto marke, pa će biti osobito vrijedne one od dinarskih vrjednota po 10, 20 i 25 dinara.

Marke i zemlje slabe valute. Otkako je valuta u Njemačkoj i Poljskoj silno pala, poput one u Rusiji, počelo se i u tim državama izdavati provizorije i stalne marke s bajoslovnim vrednotama. Za Njemačkom slijedila je sad i Poljska. Najprije se počelo s markama od sto i više stotina njemačkih maraka i poljskih maraka te austrijskih kruna, a kasnije se prešlo na marke s tisućama i sto tisuća njemačkih i poljskih maraka. U Austriji su izdane najviše vrednote do pet tisuća kruna, a u Njemačkoj se izdavalo marke i od jedan do pet stotina milijuna, te konačno i od jedne do dvadeset milijarda njemačkih papirnatih maraka, koje su izgubile svaku cijenu. Dok nisu izašle konačne vrjednote ovih visokih vrsti, bile su izdane provizorne marke na starim izdanjima Njemačke, Würtemberga i Poljske, jednako kao i u Rusiji. Sada je uređena valuta u Njemačkoj sa stalnom zlatnom novčanom vrednotom, te su izdane nove marke s istim bojama kao i prije u vrijednosti njemačkih maraka, kako je to bilo prije u vrijednosti feniga. Svakako se preporuča mladim filatelistima, da čuvaju one provizorne marke s velikim vrijednostima i one definitivne marke Austrije, Poljske i Njemačke s većim vrijednostima, jer će biti doskora dosta tražene, te dobar materijal za mijenjanje.

Poljska. Jubilarna znamka na uspomenu glasovitog pedagoga i političara Stanislava Konarskog izašla je nedavno u jednakom obliku kao prije toga jubilarna marka Nikole Kopernika. Stanislav Konarski je živio od god. 1700.—1773. te je bio reformator poljskog školstva i civilizacije kao kod Čeha Amos Komensky. Poljaci su proslavili njegovu 250 godišnjicu na svečan način po cijeloj Poljskoj, a da se školska mladež što više s njime upozna, izdali su i posebne jubilarne marke.

Jugoslavija. Izašle su nove dopisnice po 50 para za domaći promet sa likom našega kralja. Dopisnice su iste veličine kao i dosadanje sa slikom kralja Petra na srednje jakom žućkastom kartonskom papiru. Crtež kraljeva lika ukrašen je narodnom ornamentikom u zelenoj boji. Natpisi su u ćirilici, latinici i na francuskom jeziku. Doskora će izaći i takove dopisnice za inozemstvo na crvenoj boji, te obje karte s plaćenim odgovorom.

KNJIŽEVNOST I UMJETNOST

IZDANJA MATICE HRVATSKE.

Matica Hrvatska izdala je za god. 1921. nova svoja izdanja, među kojima su četiri knjige redovne i šest izvanrednih. Među redovnim izdanjima izašle su: 1. Šandor Gjalski: Ljubav lajtnanta Milića i druge pripovijetke, među kojima su: Susret, De Avarorum rebus gestis, Libri XII., Lirska pjesma, Večer, Doživljaji Late Poljanovića, Zlatna medalja, na koncu knjige je dodana opširna piščeva autobiografija. 2. Vilović: Zagaljeni životi, u kojoj je zbirci sabrano devet novela mladoga hrvatskog pisca. 3. Gjuro Arnold: Izabrane

pjesme, u kojoj je donesena u četiri dijela zbirka Arnoldovih pjesama sabranih iz starijih izdanja Matičinih i Društva hrvatskih književnika uz nekoje njegove pjesme, koje još nijesu nigdje štampane. Tu je zbirku izdala Matica kao počasnu knjigu, da ime proslavi 50-godišnji jubilej književnoga rada dra Gjure Arnolda. 4. E. Laszowski: Gorski kotar i Vinodol, dio državine knezova Frankopana i Zrinskih, u kojoj knjizi je sabrano devetnaest mjestopisnih i povjesnih crtica s mnogim ilustracijama. Sve četiri gornje knjige dobivaju članovi utemeljitelji za Din. 40.—, a članovi prinosnici plaćaju za njih Din. 55.—. Medu izvanrednim izdanjima izašle su: 1. Shakespeare: Kralj Rikard III. s prijevodom, komentarom i opširnim uvodom od dra. M. Bogdanovića, članska cijena Din. 20.—, a knjižarska Din. 25.—. 2. Dr. G. Manojlović: Povijest staroga Orijenta, knjiga I. od najstarijih vremena do u XI. stoljeće prije Isusa, članska cijena Din. 20.—, knjižarska Din. 25—. 3. Mirko Divković: Ruske narodne pripovijesti, u kojoj je knjizi priredivač sabrao dvadeset i devet biranih i sadržajem nadasve zanimljivih ruskih pripovijedaka; knjigu je ilustrirao slikar Ljubo Babić, članska cijena Din. 16.—, knjižarska Din. 20.—. 4. Franjo Marković: Dom i svijet, idilska pjesan, drugo izdanje, za koje je opširan uvod pjesnički napisao i komentirao dr. M. Ogrizović, članska cijena Din. 20.—, knjižarska Din. 30.—. 5. Franjo Marković: Kohan i Vlasta, peto izdanje s uvodom i komentarom dra. M. Andrića, članska cijena Din. 20.—, knjižarska Din. 30.—. 6. Josip Pasarić: Zbornik hrvatske šale I. Hrvatske šaljive narodne priče i pjesme, među kojima se nalaze pokupljene pripovijetke iz svih hrvatskih krajeva, a zanimljivost im je tim veća, što su mnoge štampane u kajkavskom odnosno čakavskom narječju. (Ta se knjiga doštampava.) Sve gornje knjige dobivaju se u upravi Matice Hrvatske u Zagrebu, zatim kod Matičinih povjerenika i u knjižarama.

Narodna Starina. 3. sveska. Uredio Dr. Josip Matasović. Nedavno je izašla treća sveska ovoga odličnoga nepovremenog časopisa za povijest kulture i etnografiju Južnih Slavena. Ova sveska ima 144 strane i 40 ilustracije, kakovih nema ni jedan jugoslavenski časopis. Cijena 3. svesci 50 dinara, a za stalne predbronike 40 dinara, naručuje se kod uprave »Narodne Starine« Zagreb, Wilsonov trg broj 8. List se preporučuje i čitaocima »Omladine«, a međutim evo i sadržaja 3. sveske: Dr. Niko Županić: Tragom za Pelazgima; Prilog rasnom poznavanju naših teritorija (sa 4 slike); Dr. A. Sshneider: Jedna stara francuska balada u Hrv. Zagorju (sa 3 slike i notalnom ilustracijom); Dr. P. Bulat: Prostonarodna filozofija o duši; Gjuro Szabo: Monstrance i kadionice u našim crkvama od gotike do danas (sa 15 slika); Dr Josip Nagy: Diplomatička kritika; Dr. Josip Matasović: Slikarije Stjepana Marjanovića (sa 6 slika); Dnevnik Dragutina Rakovca. Priopćili E. Laszowski i Dr. V. Deželić st. (sa 2 slike). U »Lisku«: Dr. Josip Mantuani: Djelovanje ljubljanskoga muzeja; Nikola Zega: Etnografski muzej u Beogradu; Dr. Josip Nagy: Naše arhivalno pitanje do kraja godine 1922.; Slade R. Šilović: Staro kazalište u Trogiru; F. Laszowski: Paskvilo o zagrebačkim gospodama; Dr. Josip Matasović: Nekoliko daguerrotypija (sa 6 slika); Dr. Milovan Gavazzi: Iz materijalne kulture (sa 4 slike) i tako dalje. **Fr. Ptć.**

VUČJAK.

Malogradanski dogodaj sa predigrom i intermecom. Napisao Miroslav Krleža. Redatelj B. Gavella. Scenograf Lj. Babić.

Autori kalibra Miroslava Krleže, koji postaju dominantnom zvijezdom jednoga vremena i jedne epohe, ne mogu se mjeriti istom mjerom, kojom se mjere ostali pisci i dramatici. Njima se mnogo toga oprašta, mnogo im se pripisuje onome, što će oni još stvoriti i onome, što su već do sada stvorili. Ali to ipak ne bi smjelo biti principom stvarne i objektivne kritike, makar da je postalo običajem naše domaće novinarske kritike.

Krležu treba kod svakog djela uzeti tako, da se ne osvrće na njegova prošla i buduća stvaranja, nego na ono, što je on danas stvorio. — Ako s toga stanovišta promatramo njegovo zadnje djelo: »Vučjak«, doći ćemo do uvjerenja, da je ono čudan simptom Krležina opadanja, koje je tim fatalnije, što vuče za sobom ne samo samog autora, nego i njegovo vrijeme. Krleža je našoj novoj umjetničkoj generaciji otvorio put u do sada nepoznata i slobodna područja umjetničkoga stvaranja, on joj je osigurao bezobzirno, iskreno i spontano produciranje nutarnjeg-psihičkog života, bez obzira na dosadanje regule etike i estetike i u tome je njegova glavna zasluga. On je u tome pravcu pošao možda i predaleko, što mi pripisujemo više njegovoj naturalističkoj umjetničkoj formi, nego li njegovom vlastitom nutarnjem bivstvu, ali ipak njegovo je stvaranje barjak novoga umjetničkog porijetla, koje ima riječ u savremenoj hrvatskoj književnosti.

Kad bi se Krležu uzelo strogo pod kritičarski nož, on bi možda isto tako loše prošao kao i njegov predšastnik Kosor, ali u njemu počiva jedna snaga, koja je neizmjerno potrebna za renovaciju naše književne umjetnosti, koja je do danas stenjala u teškim sentimentalnim romantičkim i lokalno-regionalističkim okovima, bez ikakvog višeg općeljudskog i našeg individualno-rasnog karaktera i zato ga se barem danas mora pošteditи i s respektom susresti.

Njegovo najnovije dramsko djelo »Vučjak« zaostaje za »Golgotom«, koja sadrži u sebi nešto savremeno, nešto što se događa u ovo vrijeme u svima nacijama i rasama, ali »Vučjak« je emanacija naših lokalnih prilika, on je slika naših malograđanskih i seoskih prilika, koje nemaju u sebi ni jednoga uvjeta za život jednoga inteligenta jedne više rafiniranije individue. Svi naši veliki gradovi imaju ipak malograđanski karakter prema gradovima ostale Evrope, a sva naša sela nose obilježje jedne najprimitivnije, najtjesnogrudnije i najsitničavije sredine. Slobodan i obrazovan čovjek u duhu opće evropske civilizacije, makar nosio u sebi sve atribute inteligencije i one intelektualnoga radnika i one amatera idiličkih, patriotskih i primarnih nastrojenja, koja se obično nazrijevaju u našem seoskom životu.

Tu ideju oživio je Krleža u svom dvostruko razočaranom tipu Horvatu, koji u gradskom životu nailazi na podlost i gnjusobu, a u seoskom, kamo je potražio utočište, kao seoski učo, na barbarizam, sitničavost i štetnost.

Izgleda, da je Krleža u ovom tipu obradio samoga sebe, jer on izriče toliko autorovog individualnog i sopstvenog naziranja na život i na svijet oko sebe, da je ta tendenca jasna i očita. Ostala glavna i ovisna lica, koja su — mora se priznati — savršenim naturalizmom, vjerodostojnošću i plastikom izrađena, služe samo kao ilustracije tome centralnom tipu, koga mi u našoj literaturi ne srećemo prvi, a možda ni zadnji puta. Takvih tipova ima Đalski, Novak, Kumičić i drugi — jedino što su njihovi tipovi izneseni starijim i slabokrvnijim umjetničkim sredstvima, dok je tip Krležina Horvata iznesen snažnom dinamikom, kakvu mi rijetko susrećemo u našoj starijoj a i mlađoj književnosti. Od nuzgrednih tipova glavna je Margetićka (Podgorska), u kojoj je simbolizirana sva bijeda, očaj i beznadnost našega ženskog intelektualnog svijeta u vrijeme rata. Drugi ženski tip je Eva, Amerikanka bivša vlasnica crnačkog hotela u Čikagu (gđa. Vavra), koja svojom muškaračkom prirodom, svojom materijalističkom amerikanskom logikom, svojim iskvarenim, polutanskim instinktima pokori i duševno zarobi »Horvata«, koji u oča-

janju, bez vlastite snage i pomoći podliježe njezinom superioritetu i završava u nečem nejasnom, crnom i zloslutnom, što naliči na, bezdan i — propast....

Horvata je kreirao g. Raić. Ostale uloge su razdijeljene gotovo među sve naše dramsko osoblje mlađe i starije tako, da smo i ovaj puta imali priliku, da procijenimo skupnu snagu naše drame i da sa zadovoljstvom konstatiramo njezin visoki nivo i njezine prvoklasne umjetničke kvalitete.

Samo šteta, da je autor ovoj stvari, kao i svim svojim stvarima odviše dao ratni biljeg, što nas je od same stvari udaljilo i vremenski, a i psihički, jer ono, što se tada događalo, to je nama tude, ružno i neprijatno i ne volimo ni da mislimo na to. Isto tako je šteta, da je autor ovu dramu obradio više narativnim, epskim, nego dramskim, aktivnim sredstvima. Nekoje su scene, kao ona u četvrtom činu, odviše podsjećale na tehniku kina, a pozorišna umjetnost zahtijeva ipak drugačiju obradbu, nego filmska. —**ad.**

Moskovski hudožestvenici u Zagrebu. Od 10.—18. veljače gostovali su u zagrebačkom kazalištu po treći put »Hudožestvenici«. Ovaj je put ta družina krnja, jer su neki vrlo odlični članovi te družbe primili angažma po stranim pozornicama, pa se njihov nedostatak pored sve visoke kvalitete, na kojoj se ta grupa i danas nalazi, osjeća. Kazalište je za sve predstave njihova gostovanja bilo unaprijed rasprodano.

Dvadesetpetgodišnji jubilej Josipa Papića. Hrvatsko je kazalište u Zagrebu proslavilo dne 9. veljače dvadesetpet godišnjicu glumačkoga rada Josipa Papića. Kazalište je bilo puno, a svečara obasuli su prijatelji i publika čestitkama, darovima i pljeskom, pa su zagrebčani i taj put pokazali, kako umiju cijeniti umjetnost i njene svećenike. Davao se Mercadet sa svečarom u glavnoj ulozi.

Izložba slikarskih radova Viktora Šipeka. U Ullrichovu salonu izložio je mladi slikar Viktor Šipek svoje radove — same akvarele — i svratio na sebe pažnju i naše kritike i ljubitelja te umjetnosti. **Nkć.**

ZABAVA I ŠALA

I. LOGOGRIF.

Složio Fran Felser—Klisurić.

Naš je, pobro, u jednini,
Talijanski u množini —
Neki malen lijep grad,
Pogodit ga kušaj sad!
Sastaviš li grada oba
Prezire ih stara zloba.
Još sve »a« u »e« pretvori,
Što li dobi, odgovori!

II. REBUS.

BI
BI BI
LJ BI
BI BI
BI

ϱ d = z + k

ga ga ga
ga ga ga ga
ga ga ga

III. BROJENKE.

Anica Ivančević, Zagreb.

1. Tko 12 34 35 m 67 i,
taj 12 34 3567 il

2) Na 123a 143a, a 4 za 123a 4 l 454ca i 4ta.

NATPIS SPOMENIKA.

B	B	D	S	L	T	S
O	A	O	T	J	A	T	A
R	N	K	O	E	D	O	S	V

Valjano premetnuta slova daju znamenitu historijsku lozinku.

V. PREMJEŠTALJKA S RAŠIRIVANJEM.

Anica Ivančević, Zagreb.

1234 Muško ime
4321 Vulkan
3124 Naboj
3421 Djelo J. Kozarca
13421 Grad
123421 Dio brzojava bez žica
1342313 ?

ODGONETKE ZAGONETAKA IZ Br. 5.:

I. Pitalice: 1. Knjiga. — 2. Repa. — 3. Duga. — 4. Prsti.
II. Premetaljka: Tude poštuj, a svojim se diči.

ODGONETAČI ZAGONETAKA IZ Br. 5.:

Miroslav Grünwald, Osijek: I. (1, 4).

PORUKE UREDNISTVA

K. V. Sarajevo. Vaše pjesmice »Cvati ljubice...« i »Na groblju« ne ulaze u štampu: prva radi sadržaja, a druga radi nejasnoće misli. Pošaljite nam štogod drugo.

Vera i Neda. Vaša pjesma nije za štampu. Zamisao je doduše lijepa, ali obrada je posve slaba. Učite pravopis, pa pokušajte kasnije.

P. D. B. Ni Vaše pjesme nijesu za štampu. Vi upotrebljavate apostrofe, kad Vam god što smeta u stihu, a to je loše. U pjesmici »Na šestinskom grobu« iznijeli ste, kako Vas je otac potjerao kući, jer ste bosi išli u zimi po snijegu. Pjesma pobuđuje smijeh, a to niste htjeli postići. Pravopisa ne znate, pa Vam je i to u Vašem »pjesničkom« poslu nevolja.

Milan. Vaš člančić »I trava je opasna« mogao bi poslužiti kao uzorak nesavjesna i neuredna đaka; nečitljivo nadrljano, bez pravog sadržaja i — more pogrješaka. Uzmite komad čista papira i napišite uredno, što već mislite, ali prije svega dobro razmislite. Po onomu, što ste i kako ste Vi pisali, izgleda, da je svatko pisac, tko zna pero u ruci držati.

V. Rošk. Vink. Vaše pjesme »Osveta je moja — — —« i »Pod vinkovačkim lipama«, koje ste još prošle godine poslali, ali radi pomutnje nijesu po Vašoj želji ušle u kritiku, ne mogu ući. Tako su apstraktne naravi i pune apostrofa, da tamo i nema drugo već neko vječno uzdisanje i zapomaganje, a ne znamo zašto, i onda su nekako suviše za Vašu mladost staračke; povejava ih dosada života, dakle neprirodne.

A. M. i M. I. Spl. Vaše pjesmice nažalost ne mogu ući, jer su suviše slabo ispale.

R. H. »Sonet patnje« ne ulazi. Suviše je pun nekе neprotumačive gorčine i mjestimice dosta hrapav. »Noćno bdjenje« ne bi bilo loše, samo da ne završava s onim nepoćudnim: »Muči me snenoga bestidnih misli roj!« Niti »Fauni« ne mogu ući. Uopće su Vaše stvari apartne, bilo bi možda bolje, da budete zasada realističniji, za ovakve stvari imate još vremena. Lirika je onda zdrava i snažna, kad je ona odraz duševnog raspoloženja, i to trenutačnog. Lirska pjesma mora stajati pod jednim snažnim momentom; ako toga nema, onda je ona mlaka i dosadna — bez dinamike. A najgorje je, ako se pjesnik u svojoj fantaziji zamišlja u neku »situaciju ad hoc«, t. j. takvu situaciju, koja će odgovarati onakoj pjesmi, kakovu pjesnik želi imati. Tako na primjer kad bi pjesnik sebi zamislio, da mu je u zarobljeništvu poginuo sin. I sada se u njemu »javlja« tuga, koja mu »razdire srce, muči dušu« i t. d. Međutim sin toga pjesnika nije ni bio u ratu, niti je poginuo, što više taj pjesnik nije uopće ni imao sina. Takva lirika ne valja, a imamo je nažalost i suviše.

Zl. Vitk. »U bijelim vrtovima« ne izlazi; suviše je apstraktno i za naš list nezgodno. Isto tako ne mogu ući ni »Suza« ni »Moja hiža«; prva radi sadržaja druga radi loše kajkavštine. I onda čemu pjevati kajkavski?

Đ. Sol. »Narodnoj pjesmi« dobra je zamisao u lošoj obradi, pa je šteta, što sebi nijeste više truda dali.

B. P. O. Ishitrenu pjesmu »Đački život« ne možemo upotrijebiti. Ima opravdane sumnje, kako smo Vam već jednom rekli, da ćete kraj svoje lake i preobilne produkcije zapustiti ono, što je uz koncepciju najvažnije: lijepa forma i ritam.

D. Ta. B. Pjesma »Siromah starac prasjak« pisana je napola prozom, pa se upravo teško čita, da i ne govorimo o sadržaju, kojim bi se htjelo nješto da kaže, i to o prolaznosti i uništavilu svijeta, što li, ali se doista ne kazuje ništa. Starije Vaše pjesme pod naslovom »Pjesma« nijesmo našli među rukopisima.

Primorac. »Domovina« nije loše zamišljena glosa, ali je loše obrađena s prisilnim i nategnutim stihovima, od kojih su mnogi tek zato tu, da budu na broju.

Đ. Solins. Pjesme Vaše »Mojemu Pegazu«, »Zar da pjevam?« i »Gle čuda« ne mogu ući. Šteta je, da Vam nijesu bolje uspjele, jer su koncepcijom svojom dobre. »Nadripjesmici« ulaza s malom preinakom.

Ispravi! U 2. Broju štampana pjesma »Grad« i priča »Prosjak Mate« nemaju označena imena autora. Obje radnje su od Katice Agićeve.

B. B. Saraj. »Majčina slika« ulazi, ali »U saznanju svega« nije uspjelo već svojom obradbom; i onda da se prikaže ovakav duševni gest, koji je bez sumnje najtajnovitiji i najneshvatljiviji, čini se, da bi trebalo mnogo više filozofskog razmatranja i neprispodobivo dublje koncepcije već što je ova.

Vukovarac. Vaši radovi ne mogu ući; jedni zato, jer su bilo jezično bilo stvarno slabo obrađeni, a drugi, jer su slabe koncepcije, da i ne govorimo o kakvoj dinamici ili dubini.

Veliki izbor Engleskih tkanina

te Engleskog platna

preporuča

TURNER i PEŠIĆ

Ilica broj 35 **ZAGREB** **Tel. 20-49.**

Solidna podvorba

GRADSKA ŠTEDIONICA

OPĆINE SLOB. I KRALJ. GLAVNOGA GRADA ZAGREBA

PETRINJSKA UL. BR. 5. ZAGREB UGAO SUDNIČKE ULICE.

Ulošci K 250,000000—

Prima uloške na knjižice i tekući račun. Kupuje i prodaje devize i valute. Obavlja burzovne naloge savjesno i kulantno.

Umjetničko nakladni zavod

J. Čaklović, Zagreb

Telefon br. 12-74. - - - Gundulićeva ul. 1.

Naklada umjetničkih dopisnica, knjiga i slika. — Vlastita konfekcija listovnog papira. — Izdanje knjižnice „Jugoslavenska biblioteka" „Umjetničke monografije" „Naša domovina".

Tražite prospekte i cjenike!

Naklada i trgovina umjetničkih slika

Petar Nikolić, Zagreb

Ilica 36. I. kat.

Preporuča svoje bogato skladište narodno historičkih umjetničkih slika. Jedini zavod sa slikama izradjenih od naših prvih umjetnika.

Prekrasni i ukusni okviri četverouglasti, okrugli i ovalni sviju veličina.

Izašla nova naša slika „Kosovska djevojka" od Uroša Predića. — Veliki izbor madona i ikona na skladištu.

Prikladni darovi za svaku prigodu.

Najveći stoga i najjeftiniji zavod te vrste.

Tražite prospekte. Tražite prospekte.

ST. KUGLI

KNJIŽARA KRALJEVSKOG SVEUČILIŠTA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE, ZAGREB, ILICA 30.

PREPORUČAMO IZ NAŠE NAKLADE:

UZORNA DJELA IZ KNJIŽEVNOSTI

Knjiga I. SMRT SMAIL-AGE ČENGIĆA. Pjesan Ivana Mažuranića. — Uvod i bilješke napisao dr. David Bogdanović. — Cijena K 32·—.

Knjiga II. LUČA MIKROKOZMA. Spjevao Petar II. Potrović-Njegoš, vladika crnogorski. Izdanje priredio dr. David Bogdanović. — Cijena K 28·—

Knjiga III. Demeter Dimitrija, TEUTA. Tragedija u 5 čina. — Izdanje priredio dr. David Bogdanović. Cijena K 40·—

Knjiga IV. SRPSKI PRIPOVJEDAČI I. — Šćepan Mitrov Ljubiša. — Milan D. Milićević. — Milorad P. Šapčanin. — Pajo Marković-Adamov. — Priredio dr. David Bogdanović. — Cijena K 30·—

Knjiga V. SRPSKI PRIPOVJEDAČI II. — Milovan Đ. Glišić. — Laza K. Lazarević. — Janko M. Veselinović. — Priredio dr. David Bogdanović. — Cijena K 36·—

Dr. David Bogdanović: PREGLED KNJIŽEVNOSTI HRVATSKE I SRPSKE

Knjiga I.: Hrvatska i srpska tradicionalna književnost. — Stara književnost hrvatska i srpska. — Književnost hrvatska od XV. vijeka do Gaja (1830.). — Književnost srpska od XVIII. vijeka do Vuka St. Karadžića (1814.). — Cijena broširano K 75·—

Knjiga druga, dio I.: Ilirski pokret. — Vuk St. Karadžić i njegovi suvremenici. — Hrv. književ. za apsolutizma. — Cij. broširano K 100·—

Knjiga druga, dio II.: Srpski romantizam. — Novo ustavno doba u Hrvatskoj. — Srpski realisti. — Hrvatska književnost poslije Šenoe. — Cijena broširano K 75·—.

ZATRAŽITE ILUSTR. NAKL. POPIS: ŠALJEMO IH BADAVA I FRANKO.

a) Zabavnih, b) znanstvenih, c) školskih knjiga. d) muzikalija, e) papirničkog i kancelarijskog materijala.

Knjige razašiljemo uz unapred poslani novac ili uz pouzeće. Zatražite pokusni broj ilustrovanog časopisa „DOMA i SVIJETA" (uređuje Dr. M. Ogrizović i Iso Velikanović), koji ćemo Vam poslati badava na ogled.

Obratite se kod svake Vaše potrebe na knjigama najprije na nas, jer samo najveća i najstarija knjižara u čitavoj Jugoslaviji.